

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Om Harald Blaatands Lovgivning.

En hermeneutisk Underføgelse.

Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen i Odense Cathedralsskole.

af

C. Paludan - Müller,
Sand. Theol. og Adjunct.

Odense.

Trykt hos S. Zempel.
1832.

I.

En af de Punkter i Danmarks Historie, som har givet Anledning til de længste og lærdeste Debatter, er Spørgsmaalet om Kong Harald Blaatands Lovgivning; og dog har neppe nogen videnskabelig Strid saa lidet bragt den omtvistede Sag paa det Reene, som netop denne. Ikke engang enkelte Resultater ere vundne, hvorom alle Parter ere enige, saa at enhver ny Forfatter har sin Mening, der ikke i enkelte Punkter, men i det Væsentlige afviger fra Forgængernes. Det er saa langt fra, at Acterne i denne Sag ere sluttede, at netop de senest fremsatte Meninger aabne nye Synspunkter og give Anledning til ny Strid.

Hovedgrunden til at man hidtil kun har vundet saa lidet, er Mangelen af en fast Basis for Undersøgelserne. Næsten enhver Forfatter er hidtil gaaet ud fra sin egen Hypothese, som Estermanden har anseet sig berettiget til at forkaste, netop fordi den kun var en Hypothese. Først naar man vinder en af alle Forud-

sætninger uafhængig Fortolkning af de Ord, hvorefter Striden dreier sig, og godtgjør den saaledes, at Enhver maa erkjende Bevisets Gyldighed, først da kan Sagen bringes til Ende.

Allerede Rosod-Ancher bemærker, at Spørgsmaalet ikke er egentlig historisk, men hermeneutisk, i det Alt kommer an paa den rette Forklaring af det Sted hos Adam af Bremen, hvorefter den hele Strid har reist sig.

Efter at denne Forfatter nemlig i de 17 første Kapitler ¹⁾ af sin Kirkehistories anden Bog har fortalt den bremisk-hamburgske Kirkes Historie og Christendommens Skjæbne i de nordiske Lande i Erkebiskop Adeldags Tid, slutter han dette Afsnit i det 18de og 19de Kapitel saaledes:

„Novissimis atque Archiepiscopi temporibus res nostræ inter Barbaros fractæ, Christianitas in Dania turbata est, pulchrisque divinæ religionis initiis inimicus invidens homo superseminare zizania conatus est. Nam tunc Svenotto, filius Magni Haroldi regis Danorum, multas in patrem molitus insidias, quomodo eum jam longævum et minus validum regno privaret, consilium habuit et cum his, quos ad Christianitatem pater ejus invitos coegit. Subito igitur facta conspiratione, Dani, Christianitatem abdicant-

¹⁾ Efter den Juddeling, som findes i Lindenbrogs Udgave af Adam i hans Samling af Scriptorum rerum germanicarum septentrionalium, udgiven i Folio af Fabricius, Hamburg 1706, hvilken Udgave er fulgt i denne Afhandling.

tes, Svein regem constituunt, bellum Haroldo indicunt. At ille, qui ab initio regni sui totam spem in Deo posuerat, tunc vero maxime Christo eventum rei commendans, cum bellum execraretur, armis se tueri decrevit; et quasi alter David procedens ad bellum, filium lugebat Absalon, magis illius dolens scelus, quam pericula sua. In quo miserabili et plus quam civili bello victa est pars Haroldi. Ipse autem vulneratus ex acie fugiens, ascensa navi elapsus est ad civitatem Slavorum, quæ Julinum dicitur. A quibus contra spem, quia pagani erant, receptus, post aliquot dies ex eodem vulnere deficiens, in confessione Christi decessit. Cujus corpus in patriam ab exercitu reportatum apud Roskild civitatem, in Ecclesia, quam ipse primus in honorem sanctæ Trinitatis construxit, est sepultum. De cujus fine cum istum pronepotem suum, qui nunc in Dania regnat, Swein, interrogare maluerim, velut alter Tydeus, crimen avi reticuit, me vero parricidium exaggerante: hoc est, inquit, quod nos posteri luimus, quod ipse parricida suo piavit exilio. At ille noster Haroldus, qui populo Danorum Christianitatem primus indixit, qui totum Septentrionem Ecclesiis et prædicatoribus replevit; ille, inquam, innocens vulneratus et pro Christo a regno expulsus, martyrii gloria, ut speramus, non carebit. Regnavit autem annos L, obitus ejus in festivitate omnium Sanctorum contigit. Memoria ejus apud nos et uxoris ejus Gun-

hild perpetua manebit. Hæc in diebus Adaldagi Pontificis facta comperimus, cum tamen non omnes ejus virtutes explorare potuimus. Sunt autem qui affirmant, per eum gratias sanitatum factas, et tunc cum adhuc viveret, et post mortem ad sepulchrum ejus, videlicet coecos frequenter illuminatos fuisse, aliasque multas contigisse virtutes. Certissimum vero est, eum tam nostro populo, quam Transalbianis et Fresonum genti leges et jura constituisse, quæ adhuc pro tanti auctoritate viri servare contendunt. Interea senex præsul Adaldagus de legatione sua voti compos effectus et in omni opere suo domi forisque prosperatus, in senecta uberi migravit ad Dominum IV Kalend. Maji, anno incarnationis Dominicæ DCCCLXXXVIII Indictione I, anno autem Sacerdotii ejus nobiliter administrati LIII, & sepultus est in Ecclesia Bremensi a capite Leuderici Episcopi a meridiali plaga.“

Det er egentlig kun de faa Ord: „certissimum vero est, eum tam nostro populo, quam Transalbianis et Fresonum genti leges et jura constituisse, quæ adhuc pro tanti auctoritate viri servare contendunt,“ der have givet Anledning til Strid. Hverken Saxo eller de andre nordiske Historiefrivere tale om Kong Harald Blaatands Lovgivning, og hvad Helmold og Albert af Stade samt alle senere Forfattere have derom, er ifkun at ansee som deres Fortolkninger af Adams Ord, ikke som uafhængige Beretninger. Alt kommer

altsaa an paa, hvorledes det anførte Sted skal forstaaes; men dette beroer igjen fornemmelig paa, hvor meget der kan antages at være Adams egne Ord og hvor han lader Svend Estridsen tale. Herom er det fornemmelig at forskjellige Meninger have dannet sig.

De ældre Fortolkere have antaget, at alle de anførte Ord vare Adams, undtagen fra: „hoc est, inquit — perpetua manebit,“ hvilket de erklære for Kong Svends Tale; men fra denne Standpunkt have to Meninger dannet sig: den ene — den, som de ældste Forfattere følge — at ogsaa de følgende Ord: „hæc in diebus“ — „servare contendunt“ gjælde Harald Blaatand, endstjøndt de ere Adams, ikke Svend Estridsens Ord. De antage altsaa, at vi her have Adams Vidnesbyrd om Kong Haralds Lovgivning, og at altsaa det: „populus noster,“ for hvem disse Love vare givne, maa forstaaes om Adams Landsmænd. Den anden Mening er deres, som tillægge Biskop Adeldag den omtvistede Lovgivning, i det de forudsatte, at alt, hvad der følger efter de Ord: „hæc in diebus Adeldagi“ gjælder om Erkebispens, ikke om Kong Harald.

Hvad der fra den angivne Standpunkt kan siges til Fordeel for den første Mening, har vistnok Kofod-Ancher, sagt i den lærde og skarpsindige Afhandling, hvor han stræber at vindicere Harald Blaatand de omtvistede Love ²⁾, og dog er han med al sin Grundig-

²⁾ Kofod-Anchers samlede Skrifter udgivne af Schlegel og Nyrup. 2den Deel. Pag. 12107.

hed utilfredsstillende, ikke fordi han jo har fremsat et betydeligt Antal af Grunde, som tale for Sandsynligheden af den Mening, han kæmper for; men fordi han gaaer ud fra den gamle Forudsætning: at Kong Svends Ord strække sig til: „perpetua manebit,“ og ikke længer; thi er denne Hypothese, der havde vedligeholdt sig som en Art Tradition, uden at være anfægtet og derfor heller ikke beviist, rigtig, da kan det ikkun gjøres sandsynligt, aldrig vist, at Adam har tillagt Kong Harald hiin Lovgivning, og deres Indvendinger, som forsvare den modsatte Mening, ifølge hvilken det er Erkebispens Love, Bremeren omtaler, ville ikke kunne gjendrives med aldeles uimodsigelige Grunde. Derfor har ogsaa Rosod-Ancher seet sig nødsaget til at sætte Harald Blaatands Magt og Anseelse, ikke alene i Danmark, men ogsaa i Nabolandene i et saa fordeelagtigt Lys, at en upartist Historieforsker ikke overalt kan understrive hans Dom.

Euhm var den Første, som afveeg fra den gamle Inddeling. Han antog nemlig ³⁾, at Svend Estridsens Ord strække sig lige til „servare contendunt.“ Derfor denne Forudsætning er rigtig, er Striden egentlig afgjort; thi da kan der ingen Tvivl være om, at det er Kong Harald, hvem Lovgivningen i de omtalte Linier tillægges, og at der ved „populus noster“ maa forståes det danske Folk. Der kan altsaa fra denne Standpunkt ikkun være Spørgsmaal om, med hvad

³⁾ Euhms Historie af Danmark III. Pag. 205:6.

Ret Svend Estridsen har tillagt Kong Harald hine Love, samt hvilke disse Love have været, hvorom der neppe vil kunne anføres andet end Formodninger.

Men hverken Suhm, eller de, som senere have erklæret sig for hans Mening ⁴⁾, have fremsat noget Beviis for Rigtigheden af denne Paaastand. Den er altsaa ikkun en Hypothese, der vel anbefaler sig ved den Lethed, hvormed den løser Opgaven, men som, hvis den ikke kan bevises uafhængigt af sin Brugbarhed, ikke fører til noget afgjørende Resultat.

Denne Mangel paa Beviis har foranlediget dem, som senere have yttret sig om denne Sag, til at opgive Suhms Mening og at forsøge en ny Forklaring af Adams Ord. Prf. Nyerup ⁵⁾ mener nemlig, at Kong Svends Ord ikke strække sig længer, end til: „*piavit exilio*;" at alt det Dørlige er Adams egne Ord, og at Lovgivningen selv bør tillægges Adeldag, ikke Harald Blaatand. Han vender altsaa for en Deel tilbage til den Mening, som Rosod-Ancher har bekæmpet. Biskop P. E. Müller ⁶⁾ følger forsaavidt Nyerups

⁴⁾ nemlig Dryer i: *Beiträge zur Literatur der nordischen Rechtsgelchrsamkeit*. Pag. 157; Schlegel i Udgaven af Rosod-Anchers samlede Skrifter, 1ste Deel Pag. 5; 2den Deel Pag. 37, 38; og Galt i Udgaven af *Heimreichs nordfriesche Chronik* Pag. 94: 103.

⁵⁾ I en haandskreven Afhandling, hvoraf Prf. Poulsen i Kiel har meddeelt et Udtog i „*Staatsbürgerliches Magazin*“ 4de Bind. Pag. 417:430. Afhandlingens selv er neppe trykt.

⁶⁾ *Critisk Undersøgelse af Saxos Historie* i ny sidste Bøger Pag 21 o. f.

Forklaring, at han antager samme Inddeling af det omtvistede Sted, idet han lader Kong Svends Tale ophøre med „piavit exilio;“ men han afviger fra ham ved at følge den almindelige Mening: at det er om Haralds, ikke om Adeldags Lovgivning, Talen er.

Af denne korte Fremstilling vil det være klart, at et sikkert Resultat ikke kan vindes, førend det er afgjort: hvormeget af det anførte Sted der maa ansees for Bremerens Ord, hvormeget for Kong Svends. Bestemmelsen af de følgende Blade er et Forsøg paa at opstille et Beviis for Rigtigheden af den Suhmske Hypothese: kan denne godtgjøres, da er Hovedspørgsmaalet afgjort. Men da Prof. Nyerup og Biskop Müller have søgt at bevise deres Inddeling af Adams Ord, vil det være nødvendigt, først at gjendrive de Grunde, hvorpaa de støtte deres Mening. Til de Meninger, der ere ældre end Suhms, tages i denne Afhandling i Reglen ikke Hensyn, da det baade vilde være alt for vidtloftigt at prøve hver enkelt Uttring af alle de Forfattere, der have skrevet om denne Sag, og de ældre Meninger desuden, som grundede paa en blot Hypothese, nemlig paa den ældre Inddeling af Stedet hos Adam, falde af sig selv, saasnart Rigtigheden af Suhms Mening er beviist.

II.

De Grunde, som Prf. Nyerup har fremsat for sin Inddeling, findes i den anførte Afhandling i følgende Ord: „Jeg derimod er paa det bestemteste overbevist om, at Kong Svends Ord maae indskrænkes til „hoc est quod posterii nos luimus et quod ipse parricida suo piavit exilio.“ Udstrækker man dem længer, da seer det ud, som om Svend Estridsen holdt en Forelæsning for Adam over et Tidscrum af den danske Historie. Desuden er her Overgangen fra det, der citeres af Svends Mund, til det, der er Adams egne Udtøring, betegnet med ganske tydelige Ord. Om hiin hedder det „ait“ ⁷⁾, og et Par Linier derefter staaer „inquam,“ hvilket udtrykkelig tilkjendegiver, at Forfatteren nu igjen selv tager Ordet. Endvidere staaer der: „at ille noster Haroldus. Dette er Ord, som passe i en bremist Canonici eller Prælats Foredrag, men ingenlunde i Svend Estridsens. Denne kan ikke kalde Harald „noster“ i Modsetning til sin egen Bedstefader Svend Tveskjæg. Fremdeles: „populo Danorum christianitatem primus indixit,“ maatte jo i Svends Mund hedde „populo nostro.“ Heller ikke gaaer det an, at lade Svend sige: „Memoria ejus et uxoris Gunhild apud nos perpetua manebit.“ Deri-

7) Hos Lindenbrog „inquit.“

mod passe Ordene godt i en af hiin Tids Geistliges Pen, naar han f. Ex. skrev en liber daticus, eller et necrologium Bremense. Ere ikke ogsaa disse Udtryk: „hæc facta comperimus“ og „explorare non potuimus“ den undersøgende og samlende Historiekrivers egne Ord? Kunde vel Kong Svend, ihvor stor en Under af det historiske Studium han end har været, have havt Tid og Leilighed til at anstille historiske recherches!“ Til disse Grunde, som han erklærer for vægtige og overbevisende, feier Biskop Müller den Bemærkning, at den Modsatning, som antydes ved de Ord: „at ille noster Haraldus“ ingen Betydning vilde have, dersom de vare Kong Svends egne Ord.

Imod disse Grunde maa det i Almindelighed bemærkes, at da de ikkun angaae det formeentlig Upassende i enkelte Ord og Vendinger, dersom disse tillagdes Kong Svend, kunne de alene have nogen Vægt imod den, der vilde paastaae, at Adam har anført Kong Svends Ord aldeles uforandrede i det Sprog og den Form, hvori han modtog dem ⁸⁾. Men dette vil neppe Nogen falde paa at paastaae. Deels er det jo aldeles uvist, i hvilket Sprog Kong Svend har talt til Adam; om han end har forstaaet Latin, er det derfor ikke sagt, at han har kunnet tale det; og om det endog var Tilfældet, bliver det lige uvist, om

⁸⁾ Biskop Müller tillægger Suhm den Mening, at Adam anfører Kong Svends Tale ordret. Det siger Suhm ikke; han yttre blot, at det er Kong Svends Ord, fremførte af Adam.“

han virkelig har talt Latin til Adam. Han kan ligesaa vel have betjent sig af det Sariske, som sikkert ogsaa var ham bekjendt ⁹⁾. Deels vilde det være en urimelig og aldeles ubeviislig Paastand, at Adam har nedskrevet Kongens Ord paa Stedet; ja man maatte endog antage, at Kongen havde diceret ham sin Tale, dersom man vilde paastaae, at hvert enkelt Ord er Kongens; thi havde han blot opsat Nedskrivningen en halv Dag, vilde en saadan Nøiagtighed være et mne-
moneutisk Kunststykke. Sandsynligviis har han fort efter sin Samtale med Kongen noteret dens Indhold, og maaskee er den Form, hvori vi nu have den, ikke ældre en Redactionen af hans Kirkehistorie, altsaa dog rimeligviis nogen Tid yngre end hans Ophold hos Kong Svend.

Der bliver altsaa ingen anden Udvei, end at antage, at Indholdet af Samtalen og maaskee ogsaa de meest paafaldende Bendinger ere Kong Svends, men at den Indklædning, hvori vi have den, tilhører Adam, saa at man ikke tør nægte, at Ordene ere Kongens, fordi maaskee enkelte Udtryk kunne synes upassende i hans Mund.

Wilde man svare, at Adam, selv om det blot havde været hans Hensigt at indføre Kongen talende, ikke at gjengive hans Ord med Nøiagtighed, maatte have

⁹⁾ Han havde flere Gange opholdt sig i Saren, endog i Bremen hos Erkebispnen, da han var bleven fangen paa et Vikingstog. see Adam Brem. Hist. Eccl. II. c. LV.

Iagt ham passende Udtryk i Munden, da glemmer man, at man ikke har med en Cicero at gjøre, men med en Domherre fra det ellevte Aarhundrede og at det vilde være urimeligt at vente en saadan Korrekt-
hed i det latinske Udtryk hos en af Middelalderens
Skribenter, der endda ikke hører til denne Tids bedste
Stilister, som man kun var berettiget til at fordre af
en classisk Forfatter. Man maatte desuden, for at
kunne slutte Noget af det Passende eller Upassende i
disse Udtryk, paaftaae, at baade Kongen og Adam
havde anvendt den meest smaalige Nøiagtighed i Val-
get af enkelte Ord; og hvorledes skulde det vel være
faldet dem ind i Løbet af en Samtale, med mindre
de havde tænkt paa alle de Stridigheder, den Aarhun-
dreder efter vilde foraarsage?

Disse Bemærkninger ville allerede være tilstrække-
lige til at vise, med hvor liden Joie man kan støtte
sig paa Manglen af Korrektthed i Adams Ord, selv
om det indrømmes, at de udpegede Udtryk virkelig vil-
de være upassende i Kong Svends Mund; men naar
man drøfter hvert af dem, vil man finde, at det ikke
forholder sig saaledes. Det er ikke let at indsee, hvor-
ledes „inquam,“ i Modsetning til det foregaaende „ait“
(inquit) skal tilkjendegive, at det er en Anden, der siger
den Sætning: „at ille noster Haraldus, qui populo
Danorum Chistianitatem primus indixit, qui totum
Septentrionem ecclesiis et prædicatoribus replevit;
ille, inquam, innocens vulneratus, et pro Christo a

regno expulsus, martyrii gloria, ut speramus, non carebit,“ end den, der underforstaaes, naar det hedder: „hoc est, inquit, quod nos posteri luimus, quod ipse parricida suo piavit exilio.“ Thi „inquam“ er jo ikke andet, end et Fliford, som henfører det nærmest foregaaende „ille,“ til det fjernere: „at ille noster Haraldus,“ og staaer i aldeles ingen Forbindelse med „inquit,“ i den foregaaende Sætning. Det kan ligesaa vel være brugt af Kongen, som af Adam ¹⁰⁾).

Den Indvending, at Kong Svend ikke vel kunde bruge Udtrykket „noster“ om sin Oldefader i Mod-sætning til sin Bedstefader, er ikke bedre grundet ¹¹⁾; thi den Billigelse af Haralds Handlemaade i Mod-sætning til Svend Tvestjægs, som udtrykkes ved „noster,“ stemmer meget vel med den Misbilligelse af Svends Opførsel imod Faderen, der ligger i de Ord, som Jungen nægter at være Svend Estridsens. Vil man sige, at det passer bedre i Adams Mund at kalde den christne Harald „noster“ i Mod-sætning til Christendommens Forfølger Svend, da kan Kongen med samme Ret have brugt dette Udtryk; thi han maa have betragtet begges Færd med Hensyn til Christendommen

¹⁰⁾ Man sammenligne hermed en lignende Brug af Ordet hos Adam. Hist. eccl. I. c. XLVII. II. c. XXXI.

¹¹⁾ Nyerup maa forudsætte den Paastand af dem, der ikke ere af hans Mening, at Svend Estridsen ved Ordet „noster“ tænker paa sin Familieforbindelse med Harald Blaatand; thi kun da kan hans Indvending have nogen Grund; men denne Forudsætning er jo aldeles vilkaarlig.

med samme Dine, som Bremeren, og han misbilligede sikkert Svends Forfølgelse imod de Christne ligesaameget, som hans Oprør imod Faderen. Vel vidste Kongen, at Svend havde omvendt sig og var bleven Christendommens Beskytter, altsaa skulde man troe, at han ligesaa vel kunde bruge Ordet „noster“ om ham som om Harald; men den samme Indvending gjælder, dersom Ordene ere Adams; thi det vidste ogsaa han, da Svend Estridsen havde fortalt ham det. Her tales jo desuden om Krigen imellem Fader og Søn og om Haralds Martyrød; der var altsaa ingen Anledning til at tænke paa Svend Tvestjærgs Omvendelse.

Man siger fremdeles, at Kongen ikke vilde have sagt: „det danske Folk“; men dette Udtryk er jo dog af den Bestaaffenhed, at det, selv brugt imellem Danske indbyrdes, intet Stødende har; langt mindre kan det være paafaldende, at en Dansk bruger det til en Udlænding. Og hvorfor skulde Kong Svend ikke ligesaa vel kunne tale om „det danske Folk,“ som Saxeren Adam om „det saxiske Folk,“ „Saxen“: Udtryk, der ere saa hyppige hos ham, selv paa Steder, hvor der aldeles ikke tages Hensyn til Udlændinger eller Taler henvendes til dem?

Naar Nyerup paastaar, at man ikke kan tillægge Kong Svend de Ord: „*memoria ejus et uxoris Gunhild apud nos perpetua manebit,*“ men at de derimod passe i Adams Mund, da har man ondt ved at begribe, hvorfor de ikke skulde passe i Kongens. Det

maatte da være, fordi det ikke vel kunde falde Kong Svend ind at forsikre, at han vilde ihukomme sine Forfædre, da dette forstod sig af sig selv; men Ordene indeholde ingen saadan almindelig Forsikring: kun den simple og i Kong Svends Mund meget naturlige Erklæring, at Harald og hans Dronning vare det danske Folk saa kjære, at det aldrig vilde glemme dem; thi hvorfor skal „apud nos“ sigte til Kong Svend alene, og ikke til det hele Folk? Det gjør her intet til Sagen om Folket virkelig elskede Kong Harald eller ei, men kun, om Svend Estridsen rimeligviis kan have sagt disse Ord til en fremmed Klærk. Og hvorfor skulde Ordene passe bedre i Adams Mund? I den bremiske Kirkes liber daticus har Harald neppe været indført, og om man end vil tilstaae, at den Konge, som først indførte Christendommen i Danmark og faldt som et Offer for denne Stræben, vel fortjente at erindres af Danmarks Primas og hans Kapitel, hvad skulde da bevæge dem til at gjøre Gunhild deelagtig i samme Ære? Vel finder man samme eller lignende Bending i mange af Middelalderens Gavebøger eller Nekrologier; men deraf kan man i det Høieste slutte, at disse Ord have været Adam bekjendte, og at han deri har indklædt en i Indhold lignende Erklæring af Kong Svend. Endelig mener Nyerup, at Talemaadene: „hæc facta comperimus,“ „explorare potuimus“ ikke passe for Kong Svend, som vel kan have yndet Historien, men neppe har anstillet historiske „recher-

ches.“ Men denne Grund's Svaghed er isinefaldende; man behøver jo ikke at paastaae, at Kongen har ahstillet lærde Granskninger i den nugjældende Betydning af Ordet. Derimod er det i og for sig rimeligt, at Kong Svend har indsamlet Efterretninger om Fortidens Begivenheder, og om disse Undersøgelse blot indskrænkede sig til Folkesagn, kunde han med Rette betjene sig af de udpegede Udtryk. Desuden bruger han paa andre Steder af Adams Historie de samme eller lignende Ord ¹²⁾, hvilken Omstændighed alene var tilstrækkelig til at gjendrive denne Indvendig.

Den Modsætning, som antydes ved Ordene: „at ille noster Haraldus,“ og som Biskop Müller anseer for et Beviis paa, at det nu er Forfatteren selv, der tager Ordet, taler snarere for den modsatte Mening. Adam fortæller nemlig, at han ønskede at faae nærmere Underretning om Kong Haralds sidste Dage og Endeligt ¹³⁾. Svend Estridsen vil ikke gjerne omtale sin Bedstefaders, Svend Tveskjægs, Forbrydelse; da imid-

¹²⁾ Hist. eccl. l. 1. c. XL. „post cladem, inquit (Svein), Normannorum, Heiligonem regnasse comperi.“ Herhen kunde vel ogsaa regnes l. II. c. XXVI. og XXVII; dog vilde man maaskee invende, at det ogsaa her er usikkert, om Ordene ere Adams eller Kongens.

¹³⁾ Biskop Müller siger vel, at Adam ønskede at vide noget mere om sin Helt, hvilket giver Meningen en ganske anden Vending. Men det hedder udtrykkelig hos Adam „de cuius sine,“ umiddelbart efter at han har fortalt om Svends Dyrer o. s. v. Han vil altsaa ikke i Almindelighed høre noget om Harald, men netop om Sønnens Forbrydelse og Faderens Død.

lertid Adam trænger paa ham, taler han blot i Almindelighed om de sørgelige Følger af dette Oprør; men for at slippe fra denne Sag, vender han sin Tale til Haralds Fortjenester. Forudsat, at Kongens Ord strække sig videre, end til: „*piavit exilio*,“ kræver netop den Modsætning, der finder Sted imellem hans Ulyst til at omtale Svend Tvestjægs Forbrydelse og den Tilfredshed, hvormed han dvæler ved Haralds Fortjenester, et tilsvarende Udtryk; og saaledes staaer under denne Forudsætning „*at ille*“ paa sin rette Plads. Derimod vilde det være brugt urigtigt, dersom det ikke var den Samme, der omtalte Haralds Fortjenester, som den, der beklagede de sørgelige Følger af Svends Forbrydelse; thi i og for sig er der ingen Modsætning imellem disse Tanker; den kan kun søges i den Maade, hvorpaa de ere forbundne i een og samme Mands Tale.

Man iudseer heller ikke let, hvorfor Adam anfører sin Samtale med Kongen, dersom denne ophører ved „*piavit exilio*“; thi hvad mærkeligt vilde der da være i Kongens Svar? Dette maatte da søges deri, at Kongen tilskrev Svends Oprør de Ulykker, der havde ramt ham, Svend Estridsen (at Svend Tvestjæg blev landsflygtig vidste Adam); men dersom det var de Ord „*quod nos posteri luimus*,“ der droge Adams Opmærksomhed til sig, maatte man i det Følgende snarere vente en Udsigt over de Ulykker, der vare Følger af Misgjerningen, end en Lovtale over Harald ¹⁴).

¹⁴) I den Oversigt over Nyerups Grunde, som Biskop Müller gi-

Disse Bemærkninger synes tilstrækkelige til at vise, at de Grunde, som hidtil ere anførte for Prof. Myerups og Biskop Müllers Mening, ikke føre til noget Resultat. Vi ansee os derfor berettigede til at betragte denne Mening, ligesom den ældre Inddeling, som en blot Hypothese, der ikke engang anbefaler sig ved sin Brugbarhed, og som desuden giver Anledning til Indvendinger, der neppe kunne gjendrives paa en overbevisende Maade. Det skal nu forsøges, om den Submiske Mening kan forsvares med stærkere Grunde.

III.

Det vil neppe være muligt at tænke sig andre eller flere Hypotheser om Inddelingen af det omtvistede Sted,

ver, anfører han iblandt disse, at det vilde være besynderligt, om Kongen i sin patheticke Tale over Harald vilde tilføie en chronologisk Bestemmelse, angaaende hvorkænge Harald havde regjeret, og at han havde fundet, at hiin havde levet i Biskop Aldeldags Dage. Herom findes Intet i det Udtog af Myerups Afhandling, som staaer i „Staatsbürgerliches Magazin“, formodentlig findes det i Haandskriftet. Men denne Indvending er ikke bedre grunder, end de øvrige. At Kongen tilføier en Tidbestemmelse har dog i og for sig intet Stødende, selv om det var en Liigprædiken, han holdt; og hvo siger, at Kongen har havt de samme Begreber om det Passende, som vi i vore Dage? Hvad den sidste Deel af Indvendingen angaaer, da kunde Kongen meget vel vide, at den Omstændighed, at Harald var samtidig med den bremiske Erkebiskop Aldeldag, maatte være den bremiske Domherre Adam mærkelig. Han kunde ikke have valgt nogen mere passende Tidbestemmelse.

end de tre anførte: man kan kun lade Kongens Tale ophøre med „*piavit exilio*“, eller med „*perpetua manebit*“, eller med „*servare contendunt*.“ Man kunde sige, at fordi den første af disse Meninger har været forsvaret ved utilstrækkelige Grunde, den anden fulgt uden Beviis, kunde en af dem derfor gjerne være rigtig; men de ere begge, uafhængigt af den Maade, hvorpaa man hidtil har behandlet dem, forbundne med store Vanskeligheder, som kun hæves ved at følge Suhms Inddeling.

Disse to Meninger ere egentlig med Hensyn til Hovedspørgsmaalet ikke forskjellige fra hinanden; thi hvad enten Kongens Tale ophører med „*piavit exilio*“ eller med „*perpetua manebit*“, bliver det ligesuldt uafgjort, om Lovgivningen skal tillægges Kong Harald eller Erkebisp Adeldag. Ligesaa vel som Kofod-Anders og Friccius, der begge følge den ældre Inddeling, ere uenige herom, ligesaavel ere Prof. Myerup og Biskop Müller det, endskjøndt begge antage, at Kongens Ord ophøre med „*piavit exilio*.“ Hovedvanskeligheden, som begge Meninger have tilfældes, er at bestemme, til hvem den Sætning: „*hæc facta comperimus diebus Adeldagi, cum tamen non omnes ejus virtutes explorare potuimus*“ skal henføres; thi dersom det kunde afgjøres, om dette „*ejus*“ refererer sig til Harald eller til Adeldag, da var Sagen klar, da der ikke kan være Tvivl om, at det er den samme Person, hvem Miraklerne og Lovgivningen tillægges, som den, der

underforstaaes ved „ejus.“ Grammatiken kan her intet afgjøre, især naar der tages Hensyn til den Tid, da Adam skrev; begge Parter maae da atter tage deres Tilflugt til Hypotheser.

Da Ordene fra „hæc facta“ — „servare contentum“ skulle gjælde for Adams, har man Valget imellem to Veie. Folger man deres Mening, som tillægge Adeldags Lovene (Friccius og Nyerup), da maa dette „hæc facta“ referere sig til alt, hvad der er fortalt i de første 18 Capitler af anden Bog (thi at lade det gaae paa det nærmest Foregaaende om Harald, giver, under denne Forudsætning, ingen Mening); men da kommer dette Sted til at lyde saaledes: „disse Ting erfare vi at være skeete i Adeldags Tid, endskjondt vi ikke have kunnet komme efter alle hans kraftige Gjærninger.“ Men hvad Mening vilde der vel være heri? Hvad Sammenhang er der imellem Alt, hvad der skeete i Adeldags Tid og hans egne Gjærninger? Ordene tillade ikke at forstaae „hæc facta“ om Adeldags egne Gjærninger; og om de end gjorde det, tillader Sammenhængen det ikke; thi i det Foregaaende er Talemere om andre Ting, end om Adeldag selv. Vel kan man ikke vente classisk Correcthed hos Adam; men det, vi forresten kjende til ham, berettiger os ikke til at beskylde ham for saa grove Synder imod de simpleste Love for al rigtig Tale.

De, som tillægge Kong Harald Lovene (Kosod-Aucher og Biskop Müller), men dog ligesom de Andre

lade Ordene være Adams, ikke Kong Svends, henføre „hæc facta“ til det nærmest Foregaaende om Kong Harald, og lade ligeledes „ejus“ svare til ham. Men hvorledes vil man da forklare sig, at Adam, efter at have anført en chronologisk Bestemmelse for Haralds Bedrifter, umiddelbart derpaa gjentager samme Bestemmelse? thi Ordene „interca senex præsul Adeldagus“ &c. kunne jo ikke sigte til andet, end til det, som fort foran er sagt med Ordene: „hæc facta comperimus diebus Adeldagi.“ Der er desuden en Uovereensstemmelse imellem disse to Tidsbestemmelser, som vilde være uforklarlig, dersom de hidrørte fra samme Individ; thi hvorledes kunde Adam sige, at Adeldag døde imedens det skeete, som gif for sig i hans Tid? Derimod bliver det forklarligt, naar man udstrækker Kong Svends Ord indtil „servare contendunt“; thi da hidrører den første Tidsbestemmelse fra ham, og han har ikke tænkt paa nogen neiagtig Angivelse af Tiden, da Harald eller Adeldag døde, men blot i Almindelighed villet sige, at disse Mænd vare samtidige; men Adam, som tilføier den nærmere Bestemmelse om Adeldags Død, hvor han netop vil angive Tiden aldeles neiagtig, maatte bruge Ordet „interca,“ fordi han antog, at Erkebispens var død efter at Svends Oprør var udbrudt, men inden Kampen var endt med Haralds Død.

Disse Grunde tale saaledes indirecte for Suhms Mening; thi den undgaaer de Banffeligheder, der ere

uadskillelige fra enhver af de andre Hypotheser; men der kan vistnok ogsaa opstilles et mere directe Beviis for denne Menings Rigtighed.

Den Deel af Opgaven, som, næst efter at bestemme Inddelingen af det omtvistede Sted og om Lovene skulle tillægges Kong Harald eller Erkebissen, forarsager størst Vanskelighed, er Spørgsmaalet om de Folk, for hvem hine Love gjældte. Naar det hedder: „certissimum vero est, eum tam nostro populo, quam „Transalbianis et Fresonum genti leges et jura con- „stituisse“ &c., kan der være Tvivl om, hvad der skal forstaaes ved „populus noster,“ ved „Transalbiani“ og „Fresonum gens.“ Man har hidtil ladet Afgjørelsen af dette Spørgsmaal berøve paa, hvem man tillagde disse Ord: de som antage, at det er Adam, som taler, maa ved „populus noster“ forstaae hans Landsmænd; Suhm derimod og de, som følge ham, forklare det naturligviis om det danske Folk.

Gaaer man derimod en anden Vej, end den hidtil fulgte, og undersøger Betydningen af disse Navne aldeles uafhængigt af hvilken som helst Mening om hvem Lovene skulle tillægges, vil man i dem finde et Beviis for, at disse Ord ere Kong Svends.

Hidtil var det eenstemmig antaget, at Navnet „Transalbiani“ betegner de sarske Folk, som boede Nord for Elben, altsaa Holstener, Stormarer og Ditzmarcker; men da man har antaget og fulgt denne Forklaring uden egentligt Beviis, har Biskop Müller, af

Grunde, som siden nærmere skulle omtales, paaftaaet, at „Transalbiani“ maatte forstaaes om andre Folf Nord for Elben, end de saxiske Stammer, altsaa fornemlig om de Danske. Man skulde da troe, at dette Ord, ifølge den Almindelighed, der ligger i det, kunde tillade en snævrere og videre Forklaring, alt efter ethvert forekommende Tilfældes Leilighed; men dette er ikke saaledes. Transalbiani bruges nemlig hos Adam aldeles som et technisk Udtryk, hvorved vi her forstaae et Udtryk, hvor den Betydning, som Ordet i og for sig tilstæder, er saaledes modificeret ved en fast og stadig fulgt Sprogbrug, at alle andre Forklaringer, end den saaledes bestemte, udelukkes. Hvor dette Ord forekommer hos Adam, betyder det aldrig andet, end de saxiske Stammer Nord for Elben, og stilles bestemt fra de Danske og Slaverne. Saaledes hedder det Hist. eccl. L. I. c. XVIII. „Beatus Ansgarius, nunc Danos nunc Transalbinos visitans &c.“ og L. II. c. XLII. „Eo tempore, cum esset pax firma inter Slavos et Transalbianos, Unvannus Archiepiscopus Metropolitim Hammaburg renovavit. Sammenhængen viser, at der paa det første Sted ligesaa lidt kan ved „Transalbiani“ forstaaes Slaverne, som paa det sidste de Danske, altsaa kan derved ikke menes andre Folf, end Saxerne Nord for Elben. Endvidere hedder det L. I. c. XVII. „Cæsar — Hammaburg Transalbianorum „civitatem metropolitim omnibus barbaris statuit nationibus Danorum, Sveonum itemqve Slavorum.“

Her stilles Transalb. fra Danske, Svenske og Slaver. L. H. c. X. Populi igitur Slavorum sunt multi, quorum primi ab occidente confines Transalbianis sunt Waigri.“ Transalbiani modsættes her Slaverne, og da de vare Bagernes vestlige Naboer, kan derved kun forstaaes Saverne. Sammenhængen viser, at det heller ikke kan forstaaes anderledes L. I. c. XII., hvor det hedder „Legimus in libro donationum Bremensis ecclesiae, Villericum Bremensem Episcopum Transalbianis etiam ante Ansgarium prædicasse et ecclesiam in Milinthorp frequenter visitasse.“ Oftere forekommer Ordet, brugt som Substantiv, ikke hos Adam, undtagen paa det omtvistede Sted; men denne bestemte Anvendelse er allerede tilstrækkelig til at danne en Regel, hvorfra man ikke uden Nødvendighed turde statuere nogen Undtagelse, og dette Resultat bekræftes end mere ved følgende Bemærkninger.

Selv hvor transalbiani bruges som Adjectiv, hvor altsaa en friere Brug af Ordet kunde finde Sted, kan dog derved aldrig forstaaes de Danske, og neppe heller Slaverne. Enten sættes det som Tillægsord til „Saxones,“ saaledes L. I. c. XVII. „Dani quoque Slavos auxilio habentes primo transalbianos Saxones, deinde cis Albi vastantes, magno Saxoniam terrore quassabant.“ L. II. c. VIII. „transalbianorum Saxonum tres sunt populi“; L. IV. c. XIII. „Sliasvig civitas Saxonum transalbianorum,“ eller til „populi“; men da viser Sammenhængen, at derved enten maa

forstaaes alene de sarske Stammer, saaledes L. I. c. IX. „missus (sc. Villehadus) a Carolo rege in Saxoniam, primus omnium doctorum maritimas et boreales Saxoniae partes ac transalbianos populos ad Christianitatem provocavit“ ¹⁵⁾; eller maaskee til lige Slaver L. II. c. XX. „Dum vero pax esset in Slavania, transalbianos populos frequenter visitavit et matrem Hammaburg paterno fovit amore, legationem suam ad gentes, ut praedecessores ejus, studiose executus est, licet dierum obstaret malitia. Quo tempore, cum magnam Christianorum persecutionem in Dania Svein rex exercuisset, supplicibus Archiepiscopus legatis crebrisque muneribus laborabat, quatenus ferocis regis animum mansuetum redderet Christianis.“ — Her stilles „populi transalbiani“ bestemt fra de Danske; om maaskee Slaverne kunde indbefattes derunder, kan være tvivlsomt; men Rimelighed taler for, at forstaae det blot om Saxonerne, hvilket ogsaa er Tilfældet L. I. c. XIV. „Ludovicus voluntatem patris oblitus provinciam transalbinam Bremensi et Ferdensi Episcopis commendavit; „provincia transalbina“ kunde maaskee forstaaes ogsaa om de Slaver, der herte til det frankiske Rige; men ligesaalidt, som det kan med Bished benægtes, ligesaalidt kan det paastaaes.

¹⁵⁾ Her sættes populi transalbiani ligefrem som en Deel af Saxon; der er desuden aldrig Tale om, at Villehad skulde have prædikeret for Danske eller Slaver.

Desuden omtaler Adam aldrig Danmarks Veliggenhed for Elben. Saaledes kalder han Jylland „Dania cismarina,“ ikke „transalbina“ ¹⁶⁾. Naar han taler om et Sted „trans Albiam,“ da mener han dermed enten blot de saxiske Lande Nord for Floden; saaledes L. I. c. XV., L. III. c. XXI., eller han tager Hensyn baade til Saxer og Slaver hiinside Floden og deres indbyrdes Forhold L. II. c. XXX., c. XLVIII. c. LIII., L. III. c. XXVIII., L. IV. c. XI. Hvor han blot i Almindelighed taler om et Sted hiinside Elben, kan dog dette aldrig forstaaes om Danmark. L. I. c. I. XIX., L. II. c. LIX., L. III. c. X. ¹⁷⁾. Man kan saaledes forfølge dette Begreb ligesom i tre Grader: Elementerne, hvoraf „Transalbiani“ er dannet, nemlig Ordene „trans Albiam,“ maae paa flere Steder forstaaes baade om de saxiske og slaviske Lande Nord for Elben; ved den adjectiviske Brug af Ordet kan det paa enkelte Steder være tvivlsomt, om ikke nogle slaviske Stammer kunne indbefattes derunder, dog er det rimeligere, at der blot menes Saxer; Substantivet „Transalbiani“ tillader ingen anden Forklaring, end de saxiske Stammer Nord for Elben; hvilket endnu mere bekræftes derved, at „Transalbiani“ bruges aldeles synonymt med „Nordalbingi“ ¹⁸⁾; thi dette Ord betyder

¹⁶⁾ Hist. eccl. I. II. c. II.

¹⁷⁾ Maaſtee hør det dog L. I c. XIX og L. III. c. X forstaaes alene om de saxiske Lande Nord for Floden.

¹⁸⁾ Saaledes hedder det L. I. c. XII. „Hammaburg civitas Nordal-

hos Adam udelukkende de Saxer, som boede Nord for Elben ¹⁹).

Derfor man altsaa vil følge en af de første hermeneutiske Regler: at en Forfatter maa i tvivlsomme Tilfælde forklares efter den Sprogbrug, som er ham eiendommelig, maa man nødvendig antage, at „Transalbiani“ paa det omtvistede Sted kun kan forstaaes om de Saxer, som boede Nord for Elben.

Jo bestemtere det kan bevises, at „Transalbiani“ maa ansees for et technisk Udtryk i den angivne Mening, desto vissere bliver det, at man paa det omtvistede Sted ikke tør afvige fra Ordets almindelige Betydning. Men for at bevise denne Ordets techniske Charakter, maa dets Oprindelse efterspores.

Adam bruger „Transalbiani“ og „Nordalbingi,“ ikke blot som Synonymer, men aldeles i Flæng, saa at man ingen Forstjæl kan skjæle, hverken i den Betydning, han tillægger disse Navne, eller i Maaden, hvorpaa han bruger dem. Vi slutte deraf, at han ikke selv har dannet Ordet „Transalbiani“; thi hvad rimelig Grund kunde han have til at opfinde en ny Be-

lingorum“, og L. 1 c. XIIV. „Hammaburg civitas Transalbianorum.“

¹⁹) Man eftersee L. 1 c. XII, XIII. L. II. c. XXX. XXXIII. Lib. III. c. XXVII. L. IV. c. 1, XXXI, og „de situ Daniæ“ i Begyndelsen. Kun paa eet Sted, Lib. 1. c. XXIII, er det ikke iøinefaldende, at ikke ogsaa Slaverne i Holsteen kunne forstaaes derved; men hele Sammenhængen viser dog, at Ordet kun kan forklares om Saxerne.

hos Adam ubelukkende de Saxoner, som boede Nord for Elben ¹⁹).

Derfor man altsaa vil følge en af de første hermeneutiske Regler: at en Forfatter maa i tvivlsomme Tilfælde forklares efter den Sprogbrug, som er ham eiendommelig, maa man nødvendig antage, at „Transalbiani“ paa det omtvistede Sted kun kan forstaaes om de Saxoner, som boede Nord for Elben.

Jo bestemtere det kan bevises, at „Transalbiani“ maa ansees for et technisk Udtryk i den angivne Mening, desto visere bliver det, at man paa det omtvistede Sted ikke tør afvige fra Ordets almindelige Betydning. Men for at bevise denne Ordets technische Charakter, maa dets Oprindelse esterspores.

Adam bruger „Transalbiani“ og „Nordalbingi,“ ikke blot som Synonymer, men aldeles i Jæng, saa at man ingen Forskjel kan skjæne, hverken i den Betydning, han tillægger disse Navne, eller i Maaden, hvorpaa han bruger dem. Vi slutte deraf, at han ikke selv har dannet Ordet „Transalbiani“; thi hvad rimelig Grund kunde han have til at opfinde en ny Be-

bingorum“, og L. 1 c. XIV. „Hammaburg civitas Transalbianorum.“

¹⁹) Man eftersee L. 1 c. XII, XIII. L. II. c. XXX. XXXIII. Lib. III. c. XXVII. L. IV. c. 1, XXXI, og „de situ Danicæ“ i Bebyggelsen. Kun paa eet Sted, Lib. 1. c. XXIII, er det ikke iæinesfaldende, at ikke ogsaa Slaverne i Holsteen kunne forstaaes derved; men hele Sammenhængen viser dog, at Ordet kun kan forklares om Saxonerne.

navnelse paa Folf, hvis almindelige Navn var ham bekjendt, dersom han ikke har søgt en Ziirlighed i dette mere latinske Ord? men i saa Fald vilde han enten stedsse eller dog fortrinligviis have betjent sig af hiint Udtryk, hvilket ikke er Tilfældet. Det kan desuden bevises, at Adam har laant Ordet af Andre; thi han har kjendt og afbenyttet Skribenter, der bruge det ene som Benavnelse paa Saxerne Nord for Elben. Ordet er nemlig fra Eginhards Annaler gaaet over i en Skare af senere Skrifter og navnlig i Adams Kirkehistorie. Forfatteren til hine Annaler — den første iblandt Middelalderens Skribenter, der bruger Ordet „Transalbiani“ — kjender ingen anden Betydning deraf, end den omtalte ²⁰). De Fuldensiske Annaler følge indtil Aar 829 ganske Eginhards, navnlig i Alt hvad der angaaer Saxerne Nord for Elben ²¹); men det er vist, at Adam har kjendt og afbenyttet disse

²⁰) *Annal. Eginh.* (i Heineccii & Leukfeldts Script. *Rer. Germ.* p. 157) ad an. 798: „Cum jam ver accederet, nondum tamen propter pabuli inopiam exercitus de hybernis produci potuisset, Saxones transalbiani, occasionem nacti, legatos regis, qui ad eos ob justitias faciendas missi erant, comprehensos interficiunt, paucis eorum quasi od nunciandum reservatis. — Transalbiani autem superbia elati, eo quod legatos regis impune occidere potuerunt, arreptis armis contra Abotritos proficiscuntur. Quorum dux Throsico, cognito Transalbianorum motu, eis cum omnibus copiis suis in loco, qui Sventana vocatur, occurrit &c. Hvor disse Annaler bruge Ordet adjectivisk, er det altid som Tilførsord til Saxerne eller deres Land; saaledes ad an. 785 og 827 „transalbiana Saxonum regio“, ad an. 804 „pagos transalbianos Abotritis dedit.“

²¹) *Annales Fuldenses* (i Struve's *Rer. germ. Script.* Tom. I. p. 16 v. fl.) ad an. 798 og 804.

Annaler ²²⁾; fra dem maatte Ordet altsaa have været ham bekjendt, og han bruger det ogsaa ganske paa samme Maade, som de.

Ikke mindre vist er det, at Adam har benyttet Documenterne i det bremiske Stiftsarchiv og navnlig Keiser Ludvig den Frommes Fundats for det hamburgske Erkebispedømme ²³⁾; men dette Document — saaledes som vi have det hos Lindenbrog ²⁴⁾ — bruger „Transalbiani“ paa samme Maade, som de anførte frankiske Skribenter, d. e. som en bestemt Benævnelse paa Saverne Nord for Elben. Det hedder nemlig her:

22) At han anfører dem under Navn af „*historia Francorum*“ bemærker Pertz Monum. Germ. histor. Tom. I. p. 340. Det vil ogsaa være indlysende for Enhver, som vil sammenligne følgende Steder: Adam L. I. c. IX, an. Fuld. ad an. 785; Lib. I. c. XIV, A. F. ad an. 812 og 825; L. I. c. XV. A. F. a. 826; L. I. c. XXII. A. F. a. 841; L. I. c. XXVIII, A. F. a. 845, 850, 863 og 854; L. I. c. XXXIII, A. F. a. 875; L. I. c. XXXIV og XXXV, An. Fuld. a. 880, 881 og 882; L. I. c. XXXVI, A. Fuld. a. 887, L. I. c. XL, A. F. a. 891.

23) Han nævner det L. I. c. XVII.

24) Ser. Rer. Germ. p. 125 og 126. Af de to andre Udgaver af Diplomet, saa findes i Fabricii Udgave af Lindenbrog, har rigtignok den ene „Nordalbingi“, hvor de andre have „Transalbiani“. Vi ville her ikke indlade os paa at undersøge, hvilken af disse Læsemaader der maa anses for den rette, ligesaa lidt som paa en Gjendrivelse af de Grunde, der ere anførte imod Diplomet's Ægthed. Men det maa anses for utvivlsomt, at det Exemplar, hvorpaa det her kommer an, nemlig det, som Adam har brugt, har i det Væsentlige, og navnlig i Brugem af Ordet „Transalbiani“ stemmet overens med den anførte Udgave hos Lindenbrog. Overensstemmelsen imellem denne og Adams Hist. eccles. I. I. cap. XII og XVII. er iøinefaldende,

„Progenitor etenim noster gloriosæ memoriæ Karulus omnem Saxoniam ecclesiasticæ religioni subdidit, jugumque Christi adusque terminos Danorum Slavorumque corda ferocia ferro perdomans docuit, ubi inter has utrasque gentes Danorum sive Winedorum ultimam Saxoniae partem sitam et diversis periculis, temporalibus videlicet et spiritualibus, interjacentem perspiciens, pontificalem ibidem sedem fieri decrevit trans Albiam. Unde postquam terram Transalbianorum, laxata captivitate, quam ob multam perfidiam in ipsis Christianitatis initiis per septennium passi sunt, ne locus ille a barbaris invaderetur, Ekberto comiti restituere præceperat, non jam vicinis Episcopis committere voluit. Postmodum vero, captivis optatam ad patriam undique confluentibus, eandem parochiam cuidam presbytero Heride nomine specialiter commendavit, quem universæ Transalbianorum Ecclesiæ, ne ad ritum relaberetur gentium, vel quia lucrandis adhuc gentibus locus ille videbatur aptissimus, disposuerat consecrari Archiepiscopum. Nunc autem — statuimus — in regione Saxonica trans Albiam, in loco nuncupato Hamaburg, cum universa Transalbianorum Ecclesia, proprii vigoris constituere sedem Archiepiscopalem. Omnes quoque paludes, infra sive juxta Albiam positas, cultas et incultas infra terminos ejusdem parochiæ ponimus, ut Transalbiani se et sua ab incursu paganorum, qui sæpe timendus est, securius

in his locis occultare queant. — Her stilles „Transalbiani“ tydeligt fra Danske og Slaver; Enhver veed desuden, at det var Sæver, hverken Slaver eller Danske, der af Carl den Store i Aaret 804 førtes bort fra Landene paa begge Sider af Elben. Navnet bruges her ganske som et Egenavn; ja det synes endog, at Sæverne selv i Landflygtigheden have beholdt det, hvilket bliver mere sandsynligt, naar man betænker, at de af dem, som forbleve midt inde i Tydskland, endnu i Otto den Stores Tid kaldtes Nordalbinge ²⁵).

De Folk, som de frankiske Skribenter kalde Transalbianer, hedde hos de saksiske Nordalbinge ²⁶); men dette Navn betyder hos de ældre saksiske Skribenter aldrig andet, end Sæverne Nord for Elben. Endnu Helmold siger udtrykkeligt, at Nordalbingerne vare Holstener, Stormarer og Ditmarsker; han adskiller dem tydeligt fra Slaverne ²⁷). Det var først efter at Slaverne i Bagrien vare blevne fortrængte af deres tydske

²⁵) Stedet er anført af Græben i Orig. Germ. 2den Deel p. 48.

²⁶) Saaledes siger Poeta Saxo i Leibnitz's Script. Rer. Brunsv. Tom. I. p. 146, hvor han fortæller det Oprør, som omtales i Eginhard's Annaler ved Aar 798. og som der tillægges Transalbianerne (see ovenfor, Note 20.)

„Saxonum populus quidam, quos claudit ab austro
 „Albia, sejunctim positos Aquilonis ad axem;
 „Hos Northalbingos patrio sermone vocamus.“

²⁷) Helmoldi Chronicon Slavorum i Leibnitz's Script. Rer. Brunsv. 2 Tom. Lib. I. Cap VI p. 542; c. XXVI p. 561; c. XXXVI p. 568; c. XLVII p. 577 o. fl. Et.

Naboer, altsaa i Slutningen af det tolvte Aarhundrede, at Nordalbingien begyndte at omfatte hele det nuværende Holsten ²⁸⁾; og da det store saksiske Nationalhertugdømme opløstes ved Henrik Løves Fald, da Greverne i Nordalbingien bleve mere selvstændige, fortrængte efterhaanden Navnet Holsten hiin Benævnelse, formodentlig fordi denne havde sin Betydning i Forholdet imellem Saxerne Nord og Syd for Elben, hvilket nu blev af mindre Vigtighed, end Grevskabets Selvstændighed.

Det er ikke blot Adam af Bremen, der af de Eginhardtske og Fuldeniskske Annaler har lært Ordet „Transalbiani“ i den ofte omtalte Betydning; mange af Middelalderens andre Skribenter bruge det ganske paa samme Maade, og aldrig anderledes ²⁹⁾, og yngre Forfattere, der have fulgt Adam, have ogsaa forstaaet Ordet saaledes ³⁰⁾.

²⁸⁾ Allerede inden Helmold endte sin Historie begyndte denne Forandring; see Chron. Slav. L. I. c. LXXXIII hos Leibnitz 2 Tom. p. 608. Da de Danske udførte deres Erobringer i Nordalbingien, var denne nye Betydning af Navnet allerede almindelig gjældende; see Chronicon Erici i Langebek's Scr. Rer. Danicarum Tom. I. p. 163, ad an. 1181.

²⁹⁾ ff. Ex. Megino i Pistorii Script. Rer. Germ. Tom. I. p. 51. 52; Herman Contractus s. Strd p. 222 og 223 ved Aarene 798, 802 og 804; Lambert af Aschaffenburg hos Pistorius 1 Tom. p. 311 ved Aar 803 og flere. Det vil ikke være vanskeligt at føre disse adspredte Efterretninger tilbage til deres første Kilde: Eginhard's Annaler.

³⁰⁾ Helmold, hos hvem det paa nogle Steder benynder Saxerne Syd for Floden, som Følge af, at han boede Nord for den,

Men hvad der stiller den tekniske Charakter af denne dets Betydning, og altsaa dens Gylbigthed som Regel i tvivlsomme Tilfælde i det klareste Lys, er, at de danske Skribenter i Middelalderen, for hvem jo dog egentlig de Saxer, som boede Syd for Floden, vare Transalbianer, altid bruge det om Nordalbingerne, en Talebrug, som sandsynligviis er optaget fra Adam og Helmold, men hvori de altsaa intet Stedende have fundet, og som selv Saxo følger, endskiøndt han neppe har kjendt hine Forfattere ³¹).

(Lib. I. c. VIII i Leibnitz's S. R. B. Tom. 2 p. 544; L. I. c. XLVIII, p. 579; L. I. c. LVI, p. 585), har dog ikke taget i Betænkning ogsaa at betegne dem Nord for Floden med dette Navn; saaledes kalder han Slesvig „civitas Transalbianoꝝum“, hvor Adam har „civitas Saxonum transalbianoꝝum“ L. I. c. XXIV hos Leibn. II. p. 558. Han bruger ogsaa „Nordalbingi“ paa flere Steder, hvor Adam har „Transalbiani“ f. Ex. L. I. c. VI, og forstikker, som ovenfor er bemærket (Not. 27), at derved kun forstaaes Saxer. Saaledes ogsaa hans Continuator Arnald af Lybet hos Leibnitz 2 Tom. p. 694. 698 og 687.

- ³¹) See Langeb. S. R. Dan. Tom. I. p. 574, 67, 208 (h'le Esromske Munaler tale med Adams egne Ord Tom. I. p. 212 v fl.) 267, 283 ved Aarene 1199 og 1200. p. 284, 285, liges. paa to Steder, p. 286 paa tre Steder, 287. Tom. II. p. 274, 258. Tom. V. p. 498. Tom. VI. p. 612. Saxo Gram. c. Steph. L. XV p. 369. Alene Ewend Aagesen synes at afsvige fra denne Brug og med dette Ord at betegne Saxerne Syd for Elben. Langeb. Tom. I. p. 45.

Overschovedet betegner neppe nogen af Middelalderens Skribenter Danmarks Veliggenhed med Hensyn til Elben; hvor „trans Albiam“ eller „Albim“ bruges om Lande Nord for Floden, kan dog derved neppe nogensinde, saavidt jeg veed, forstaaes Danmark. Derimod hedder det om dette Land f. Ex. „trans Egidoram“ (Annal. Eginhardi, ad an. 815.)

Er det nu saaledes vist, at de Stribenter, af hvem Adam af Bremen har lært Ordet „Transalbiani,“ stedse bruge det, uafhængigt af den Betydning, det i og for sig tilstøder, som Benævnelse paa Saxer-
ne Nord for Elben, at Adam selv paa alle andre Steder anvender det paa samme Maade, at andre af Middelalderens Stribenter have forstaaet det ligesom han, og endelig, at senere Forfattere tillægge det samme Betydning hos ham, da bliver det vist, at det heller ikke paa det omtvistede Sted i hans Kirkehistorie kan forstaaes paa nogen anden Maade ³²⁾.

Vi komme nu til den anden Hovedpunct: at bestemme Betydningen af „populus noster.“ Følge vi deres Mening, som lade Adam sige idetmindste Alt, hvad der følger efter „perpetua manebit,“ da opstaaer det (Spørgsmaal: hvilket Folk har han meent med „vort Folk“? Man har i Almindelighed antaget, at derved maatte forstaaes Bremerne, og da enten Stadens eller Stiftets Indbyggere; men herimod lader sig alt for meget indvende. Skal Ordet betegne Folket i Staden Bremen, da faaer man deels det urimelige Resultat, at Alesdag, eller — hvad der under denne Forudsætning er endnu mere usandsynligt — Harald havde gi-

32) Endskjøndt Forf. kun sender faa af Middelalderens Stribenter, tør han dog paastaae, at man neppe vil finde hos nogen af dem eet Sted, hvor de danske kaldes Transalbianer.

Den besynderlige Mening, at Transalbianerne skulde være Folkene imellem Elben og Eideren, falder af sig selv, naar den rette Betydning af Ordet er beviist.

vet Love for Sæverne Nord for Elben, og for Friserne, men at disse Love ikke gjaldte for andre Sæver Syd for Elben, end for Jndbyggerne i Bremen; thi i det nogle Folk nævnes, udeluktes de, som ikke ere omtalte ³³); deels er det ganske imod Adams sædvanlige Talebrug, at lade „populus“ betyde en Byes Jndbyggere i Modsetning til andre Folkestammer. Ordet bruges hos Adam kun paa en af følgende Maader: enten er det

1) et Folk eller en Folkestamme, som et Hele i Modsetning til andre Folkeslag og Stammer; saaledes Hist. eccl. L. I. c. VII. 2 Gange. c. IX. XIII. XV. XVI. XVII. XXVI. XXXIV. XXXVII. XLVII. 2 Gange. L. LI. Lib. II. cap. I. II. III. VII. VIII. X. XI. XIII. XIV. XVIII. XX. XXVI. XXXIV. XL. XLI. 3 Gange. XLIII. 2 Gange. Lib. III. cap. XXII. XXIII. XXIV. XXV. XXVI. XXVII. 2 Gange. XLIV. Lib. IV. cap. XV. XLI. XLII. De situ Daniae p. 58. 59, 2 Gange. 60, 3 Gange. 61, 2 Gange. 62. 63. 64. 65. 66. 2 Gange.

eller 2) populi (Plural.) betyder de Enfelte, „die Leute.“ Hist. eccl. L. I. cap. IX. XXX. XL. LI. Lib. III. cap. XXVIII. Lib. IV. cap. XVI. XXXV. XXXVI. XLII. De situ Daniae. p. 60. 63. 65. 2 Gange. Undertiden er det tvivlsomt, om „po-

³³) Foruden det Urimelige heri, kan man ikke tænke sig nogen stærkere Maade at udtrykke denne Mening.

puli“ rigtigst oversættes ved: de Enfelte, eller: Folkelag. Hist. eccl. Lib. I. cap. VII. XLVII. første Sted. Lib. II. cap. VII. XXVI. XXXIV. XLI. første Sted. XLIII. første Sted. Lib. III. cap. XXIII. De situ Daniæ p. 60 andet Sted, 61 andet Sted. 64. —

eller 3) Folket som Totaliteten af de paa et vist Sted Samlevende; enten

a. uden nogensomhelst Relation. Hist. eccl. Lib. I. cap. XXX. Lib. II. cap. III. V. 3 Gange. VI. XXVI. XXXIV. XLIII. De situ Daniæ. p. 61, 65 — eller

b. Folket i dets Forhold til

a Fyrsten. Hist. eccl. Lib. I. cap. XXVI. 2 Gange. Lib. II. cap. II. IV. XIV. XL. XLI. 2 Gange. De situ Daniæ. p. 60, 62, 64. 2 Gange, og til

β Geistligheden, enten til Clerus i Almindelighed: Hist. eccl. Lib. I. cap. XIX. XXXI. XLVII. Lib. II. cap. LI. Lib. III. cap. XXII. Lib. IV. cap. VIII. De situ Daniæ. p. 62; eller til Bisppe: Hist. eccl. Lib. III. cap. XVII. Lib. IV. cap. XXIX.

Undertiden er det tvivlsomt, om det skal forstaaes uden al Relation, eller med Hensyn til et af de angivne Forhold. Hist. eccl. Lib. I. cap. XXX. Lib. II. cap. V. XXXIV. Lib. III. cap. XVII. XXXIX.

c. Et Par Steder (Hist. eccl. Lib. IV. cap. XX. 2 Gange) synes det bedst at kunne oversættes: „Slægt“ i den Betydning, som ogsaa Bibeloversættelsen kjender, idet der tagos Hensyn til en Bestaaffenhed ved Folket.

4) Paa eet Sted — De situ Daniæ p. 65. — maa „populus“ oversættes ved „Land“, og bruges synonymt med „terra“ eller „regio.“ — Østere forekommer Ordet ikke.

Man seer, at her ikke findes eet Sted, som kunde retfærdiggjøre en Afvigelse fra den almindelige Brug af Ordet; og den samme Talebrug tillader ikke at forklare det om Diocesets Beboere; thi at „populus“ paa et Par Steder maa forståes om disse, nemlig Hist. eccl. Lib. II. cap. V. 2 Gange, beviser intet, da Ordet der staaer i en ganske anden Forbindelse, nemlig om Folket i dets Forhold til Erkebispem; men den Forbindelse, hvori det paa det omtvistede Sted sættes med andre Folkestammer, kræver nødvendig, at derved ogsaa maa forståes et Folk i Modsetning til andre Folk, ikke med Hensyn til sin Øvrighed.

Dernæst vilde det være høist besynderligt, om Aldam vilde sætte det bremiske Stifts Indbyggere mod det hamburgske Dioceses, nemlig imod Transalbianerne og ligesom tilegne sig disse ved et „noster.“ Saaledes som „populus noster“ her skilles fra „Transalbiani“ og „Fresonum gens,“ er det klart, at de to Sidste betragtes som Fremmede i Modsetning til hiint; men

det hamburgske Erkebispedømme var fra Ansharius's Tid paa det noieste forbundet med det bremiske Bispedømme. Pave Nicolaus's Forenings-Bulle af 31 Mai 858 siger udtrykkelig, at disse to Stifter skulle være aldeles forenede ³⁴⁾, og Adam selv taler om denne „fuldkomne Forbindelse“ imellem dem ³⁵⁾. Nu er det vel sandt, at han paa andre Steder synes at skjelne imellem Dioceserne ³⁶⁾; men da han endnu oftere taler om de forenede Stifter som om eet, taler om „os“ og „vor Kirke“, hvor han kun mener den hamburgske Kirke ³⁷⁾, om den bremiske Kirke, hvor han maa mene begge Stifter ³⁸⁾, om den hamburgske, hvor han ligeledes mener dem begge ³⁹⁾, og overhovedet paa de fleste Steder betragter begge som eet Stift, begge Biske-

³⁴⁾ Nembert Vita Sti. Anscharii cap. XX hos Langeb. Tom I. p. 466 og fl. Bullen er ogsaa meddeelt af Lambecius i Tillæget til Fabricii Udgaven af Lindenbrog p. 112. Det hedder deri: „Qamobrem auctoritate omnipotentis Dei et beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et hoc nostro decreto decernimus — ipsas prædictas Dioeceses, Hammaburgensem scilicet et Bremensem, non deinceps duas, sed unam esse et vocari &.“

³⁵⁾ Hist. eccl. Lib. I. c. XXI. „Supervixit autem (Sanctus Ansgarius) post illam plenariam Hammaburg et Bremæ copulationem annos septem.“

³⁶⁾ S. Er. Lib. I. cap. XLV. „Tunc parochia Hammaburgensis a Slavis, et Bremensis Ungarorum impetu demolita est.“ Rigelskeds Lib. II. sap. VIII og fl. Et.

³⁷⁾ S. Er. Lib. II cap. III. VI. VIII.

³⁸⁾ S. Er. Lib. II. cap. IV.

³⁹⁾ Lib. II. cap. XX. cap. XXX VIII.

dømmer som eet Embede, maa man antage, at de to Stifter i Adams Tid vel endnu ikke vare saaledes sammensmeltede, at de jo undertiden kunde omtales hver for sig, men at de kun saaledes kunde ansees for adskilte, som to Dele af samme Hele. At Adam navnlig ikke har anseet Hamburg og det hamburgske Stift mere fremmed for sig, end det bremiske, det viser hans hele Skrift, især de mange Steder, hvor han taler om „nostra Hammaburg.“

Endelig, og fornemmelig, vise Ordene selv, at „populus noster“ ikke kan forstaaes om Folkene i det bremiske Stift. Enten ere disse sammensattede som en Eenhed med Hensyn til deres Forbindelse under een Dyrighed, Erkebisp, ikke som en Folkestamme; men i saa Fald kunde „Fresorum gens“ ikke nævnes ved Siden af „populus noster“; thi Friserne, idetmindste en stor Deel af dem, hørte under det bremiske Stift ⁴⁰⁾, og maatte altsaa være indbefattede under den almindelige Benævnelse paa dets Indbyggere ⁴¹⁾. Eller Adam

40) See Keiser Carls Fundats for Bispedømmet hos Adam Lib. I. cap. X.

41) Vilde man indvende, at „Fresorum gens,“ saaledes som det her bruges, indbefatter mange Folk, der ikke henhørte til Stiftet, da er det dog vist, at det ogsaa indbefattede Stammer, der stode under den bremiske Erkebisp, og hvor Adam ellers omtaler disse Sidste, benævner han dem ligeledes med det almindelige Navn: Friser, uden at skille dem fra hine (s. Ex. Hist. eccl. L. I. c. XI. XXIX. XXXV. L. III. c. XXXIV). Han kunde altsaa efter den Talebrug, han ellers følger, ikke vente at blive forstaaet, hvis han ved „Fresorum gens“ blot meente de Friser, der ikke hørte til Stiftet.

ved „populus noster“ forstaaer en Folkestamme; men da maa han have meent blot de Saxer Syd for Elben, der horte til Bremen; thi da kan Friserne ikke være indbefattede derunder, deels fordi han nævner dem umiddelbart ovenpaa, deels fordi de vare af en anden Stamme, end Saxerne. Men dette vilde baade i og for sig være urimeligt og tillige stride imod Adams hele Sprogbrug, da han aldrig betragter disse Saxer — hvad de jo heller ikke vare — som en egen Stamme, og omtaler dem paa en saadan Maade, at han aabenbar ingen Forskjel gjør paa dem og andre Saxer ⁴²⁾. Vil man for at frelse hiin Betydning af „populus noster“, paaftaae, at ved „Fresonum gens“ skal forstaaes Friserne i Sønderjylland ⁴³⁾, saa maa „vort Folk“ være Diocesets Indbyggere med Hensyn til deres Forbindelse under een Øvrighed, og kan ikke forstaaes om en Folkestamme; thi saa ere baade de Saxer og de Friser, som horte til Stiftet, indbefattede derunder; men nu kræver netop den Forbindelse, hvori „vort Folk“ sættes til Transalbianerne og — i saa Fald — til Nordfriserne, at der ved hiint Udtryk maa forstaaes en Folkestamme, ligesaavel som disse ere Folkestammer og ikke betragtes med Hensyn til deres geistlige Øvrighed. Vi see saa-

⁴²⁾ Hist. eccl. Lib. I. cap. XIX. XX. XXIV. XXIX. XXX. XLI. XLVI. Lib. II. cap. I. XXIV. Lib. IV. cap. I. III. XIIX.

⁴³⁾ Det maatte i saa Fald nærmere bevises, dersom Ordene skulle gjælde for Adams; man vil hos ham neppe finde noget Sted, som viser, at han har kjendt andre Friser, end dem paa Tydsklands Nordkyst.

ledes, at „populus noster“ kan i Adams Mund ikke være Bremens eller det bremiske Stifts Indbyggere.

Maasfee vilde Nogen da mene, at Ordet maa forståes om Sayerne Syd for Elben, og saaledes modsættes dem Nord for Floden ⁴⁴⁾. Der kunde da anføres til Forsvar for denne Mening, at Adam Lib. III. cap. XXVII. anvender „populus“ om Nordalbingerne; naar altsaa Sayerne Nord for Floden sammensattedes som en Eenhed, maatte det samme kunne stee med dem Syd for den. Desuden sætter han paa et andet Sted Lib. IV. cap. I. „res nostræ“ imod „res Nordalbingorum“ ⁴⁵⁾, og at derved maa forståes Sayerne Syd og Nord for Elben, synes at fremgaae af Herman Korners Ord i Note (b) til Helmold. Lib. I. cap. XXII. ⁴⁶⁾. Men herimod maa bemærkes, at deels sættes Nordalbingerne som et „populus“ ikke i Modsetning til de andre Sayer, men til Slaverne, i For-

⁴⁴⁾ Nigtiguel har Ingen, saavidt jeg veed, yttret denne Mening; men det er ogsaa besynderligt nok, da den dog ikke vilde være den urimeligste af dem, som i denne Sag ere producerede, endskjøndt den ikke udholder nærmere Prøvelse.

⁴⁵⁾ „Anno Pontificis nostri XVII Bernardus Saxonum Dux obiit, qui a tempore senioris Libentii jam per XL annos Slavorum res atque Nordalbingorum, ac nostras strenue administravit.“

⁴⁶⁾ I Leibniz's Script. Rer. Brunsv. Tom II. p. 557; det hedder i Texten „post non multum quoque temporis mortuus est Bernardus, Dux Saxonum, qui res Slavorum et Saxonum quadraginta annis strenue administravit“, og i Noten: XLIII „annos Saxoniam, Slaviam et Nordalbingiam strenue rexit“, hvilke Ord formentlig ere Herman Korners.

hold til hvilke de stode som Folk imod Folk, deels vilde det i al Fald kun vise, at Nordalbingerne betragtedes som en egen Stamme iblandt Saxerne, ligesom Westphaler ic., saa at de vel kunde sidsordnes en af disse, men ikke det hele øvrige sarsiste Folk. Dernæst er det aldeles ikke afgjort, at der skal forstaaes ved „res nostræ“ de cisalbianke Saxers Affairer; rimeligere er det, at Adam har tænkt paa det bremiske Stifts Sager. Nordalbingerne kunde desuden vel stilles fra hine, hvor Taler er om Saxernes Forhold til Slaverne; thi det er fornemmelig alene disse Saxers Forhold til dette Folk, Adam beretter noget om. Men især maa man bemærke, at der er en stor Forskjel imellem „res nostræ“ og „populus noster.“ Enhver By, ethvert Samsfund kan tale om „res nostræ“; men saaledes kan „populus noster“ ikke anvendes. Hvad Herman Korner's Ord angaaer, da viser den hele Fortælling, han tilføier om Hertug Bernhards Drøm, at han har taget hele Stedet af Adam; Ordene kunne altsaa kun vise, hvorledes Korner i det 15de Aarhundrede, da Forbindelsen imellem Nordalbingien og det øvrige Saxon allerede — som ovenfor er omtalt — var meget løs, har forstaaet Adam; men de ere ikke noget selvstændigt Vidnesbyrd. Vilde man beraabe sig paa, hvorledes senere Forfattere have forstaaet Stedet, da var det naturligere at anføre Helmold, som er Adam saameget nærmere; og han sammensætter, paa det anførte Sted „res nostræ“ og „res Nordalbingorum“ under den

fælleds Benævnelse „Saxonia.“ Endelig vil man neppe kunne anføre eet eneste Sted hos de saksiske Skribenter i Middelalderen, hvor der gjøres en saa betydelig Forstjæl imellem Saksere paa begge Sider af Floden, som man maatte antage efter hiin Mening, saa at en Saksere kunde ved et „noster“ stemple Eisalbianerne som sine Landsmand — thi anden Betydning kan jo „noster“ i denne Sammenhæng ikke have — i Modsetning til Transalbianerne.

Der bliver altsaa intet andet tilbage, end at antage, at „populus noster“ i Adams Mund ikke kan være andet end det hele saksiske Folk paa begge Sider af Floden, og dette bestrykes ved alle de Steder, hvor Saksere hos ham omtales som et Folk; thi enten maa man nødvendig forstaae derved alle Saksere, eller hvor Talens Natur ikke har ført Forf. til at bruge Ordene saa bestemt, at den hele Omfang af deres Betydning er isinefaldende, der kunne de dog stedse forstaaes saaledes ⁴⁷⁾. Og ikke mindre bestrykes det ved de Ste-

47) Hist. eccl. Lib. I. cap. XLV „in diebus illis immanissima persecutio Saxoniam oppressit, cum hinc Dani et Slavi, inde Boemi et Ungari laniarent ecclesias. Tunc parochia Hammaburgensis a Slavis, et Bremensis Ungarorum impetu demolita est. Her indbefattedes Egnene Nord for Elben — det hamburgske Stift — ikke mindre, end de Syd for Floden under den almindelige Benævnelse „Saxonia“. Saaledes maa det og forstaaes, naar der tales om „Saxonia nostra“, Lib. I. cap. XLVII. Lib. II. cap. X. De situ Daniæ p. 56; om „gens Saxonum“, Lib. I. cap. I. IV. V. VI. VII. IX. XII. Lib. II. cap. VI, og om „populus Saxonum“ Lib. I. cap. XV.

der, hvor Transalbianerne ligesom kaldes Sæxer ⁴⁸⁾ uden nogen forklarende Tilfætning, saa at der ingen Forskiel gjøres paa den og andre Sæxer; thi de kunne da ikke være udelukkende, hvor en Sæxer taler om „sit Folk“ ⁴⁹⁾.

⁴⁸⁾ F. Ex. Lib. II. cap. II og IV. Undertiden nævnes blot „Sæxer“, hvor det dog maa forståes ene om Transalbianerne f. Ex. Lib. I. cap. XLVIII. Lib. II cap. XLIX — „multa millia Saxonum in patris prostravit (sc. Gotescaucus) vindictam“; disse Sæxer vare Nordalbinger; undertiden „Saxonia“ hvor der blot menes Nordalbingien Lib. II. cap. IX.

⁴⁹⁾ Endnu en Hypothese om Betydningen af „populus noster“ omtaler Langebek, som derfor bør nærmere drøftes.

Hans Ord ere disse. S S. R R. D D. Tom. I. p. 439 Anm. (d) „Per Transalbinos nullum est dubium intelligi Holsatos sive Ditmarsos: sed conjectura est, per „nos trum populum significari Rustros sive Rustringos, quorum regio Diocesis Bremensis pars erat, et per „Fresonum gentem“ forte Durstadenses, qui omnes ad beneficia Haraldo (sc. Klak) a Cæsare (sc. Ludewico pio) collata pertinebant“. Denne besynderlige Mening skulde da grunde sig derpaa, at de Danske endnu i 11te Aarhundrede gjorde Fordringer paa disse Lande, som Harald Klak og hans Broder eller Fætter havde faaet til Lehn af Keiser Ludvig den Fromme efter deres Daad i Ingelheim 826, ifølge Adams Ord Hist. eccl. Lib. I. cap. XV. „quem (Haraldum) Imperator a sacro fonte suscipiens cum decrevisset in regnum suum restituere, dedit ei trans Albiam beneficium, et fratri ejus Horico, ut tum piratis obsisteret, partem Fresiæ concessit, quam adhuc Dani quasi legitimam sui juris reposcunt. Men deels er det endnu ikke afgjort, hvorledes det forholder sig med disse Lehn, deels vilde det være alt for dristigt at slutte af Adams ubestemte Utring om de Fordringer de Danske i hans Tid gjorde, at Harald Blaatand havde udøvet et virkelig Herredømme over disse Lande; havde de Danske i Harald Blaatands Tid virkelig været Herrer over Friserne, da var dette en langt nærmere Grund til Fordringerne i Adams Tid, end Keiserens Forskning til Harald Klak og hans Broder. Heller ikke tillader Friserenes bekjendte Autonoz-

Her have vi da et Beviis for, at Adam ikke kan have sagt de Ord: „certissimum vero est, eum tam nostro populo, quam Transalbianis et Fresonum genti leges et jura constituuisse“; thi da det er vist, at „Transalbiani“ under ingen Omstændigheder kan betyde andet,

mie at antage, at en fremmed Fyrste skulde have givet dem Love.

Dernæst kan Adam selv — forudsat at Ordene ere hans — ikke have meent dem saaledes. Dersom der ved „populus noster“ skal forstaaes Rustringen, da maa Haralds Lovgivning for dette Folk have været saa almindelig bekendt i Adams Tid, at han maatte ansee det for overflødigt at tilføie Navnet paa den af de under det bremiske Stift henhørende Folkestammer, for hvem disse Love vare givne; og havde denne Kundskab holdt sig saa almindelig omtrent eet Aarhundrede, hvorledes skulde den siden saa ganske være forsvunden? Antager man for et Dieblif, at Harald virkelig har givet Love for Rustringerne, da kan det kun have været, fordi han har udøvet et virkelig Herredømme over dem, ifølge de fra Harald Klaf og Horik arvede Rettigheder; men Adam kan ikke have meent, at de Danke gjorde Fordringer paa Rustringen, altsaa heller ikke, at Harald Blaatand havde været Herre der; thi i Fortællingen om Forlehningen siger han, at Harald Klaf fik eet Lehn „trans Albiam“, og Horik eet, „som de Danke endnu fordre“. Da nu Horik ifølge de frankiske Annaler fik Duurstede, og der aldeles ikke er Tale om, at han skulde have hørt Rustringen, men det i al Fald maa have været Harald, som fik det — hvad Adam dog Intet veed om, thi han omtaler kun Haralds Lehn „trans Albiam“ —, saa kan han ved det Lehn „som de Danke endnu fordre“ kun have meent Duurstede, hvilket ogsaa bekræftes ved den Tilfæmning, at Horik fik sit Lehn „ut tum piralis obsisteret,“ hvorved han uden tvivl sigter til den Forpligtelse, som Horik (see An. Fuldens. ad an. 850 hos Struve I. Tom. p. 28) paatog sig, da han af Keiser Lothar blev restitueret i sit Lehn Duurstede. Adam kan da ikke have meent, at Harald Blaatand har udøvet noget Herredømme over Rustringen og sælgelig kan „populus noster“ ikke betyde dette Land. Duurstede kan det naturligviis heller ikke være; thi det hørte jo ikke til det bremiske Stift.

end Sæxerne Nord for Elben, og at „populus noster“ i Adams Mund ikke kan være andet, end det hele saxeiske Folk, saa maatte Adam have sagt, at Lovene — Haralds eller Adeldags — vare givne for det hele saxeiske Folk, for en Deel af det og for Friserne, omtrent som om man vilde sige, at Kong Christian den Femte gav Love for Danmark, Fyen og Norge. Da det nu strider imod de simpleste Love for al Tænkning, at sætte en Deel parallel med det Hele, hvor dette og altsaa ogsaa de enkelte Dele er omtalt, og det ved Siden af et andet selvstændigt Hele, — en Tænkforvirring, som Adam, der vel gjer historiske, men ikke logiske Feil, ikke kan have gjort sig skyldig i —, maa man erkjende, at Ordene ikke kunne være Adams, det er: at de maae være Kong Svends. Og saaledes kan Rigtigheden af den saksiske Hypothese: at Kong Svends Ord gaae lige indtil „servare contendunt,“ vel ansees for beviist ⁵⁰).

⁵⁰) Biskop Müller er forsaavidt af samme Mening som han erkjender, at „populus noster“ ikke kan være Sæxen, naar „Transalbinii“ skal være Sæxerne Nord for Elben; men da han følger Mycrups Inddeling af Stedet og altsaa maa gaae ud fra, at de Ord, hvor Lovene omtales, ere Adams, og han dog tillige indseer, at „populus noster“ i hans Mund ikke kan være andet, end hele Sæxen, saa maa han afvige fra den hidtil fulgte Mening om „Transalbinii“ og give dette Ord den Udstrækning, at derved fornemlig maa forståes ikke: saxeiske Folk Nord for Elben, altsaa især de Danske og — hvad han vel ikke har sagt, men hvad der er en nødvendig Følge af denne Mening — Sæxerne. Vi have i det Foregaaende beviist, at „Transalbinii“ kun kan være Nordalbingerne, og komme altsaa til det modsatte Resultat, endkjøndt Slutningen formaliter er den samme.

IV.

Endstjændt det anførte Sted hos Adam af Bremen egentlig er det eneste, hvorpaa Meningen om de haraldinske Love grunder sig, kommer dog ogsaa Helmolds og Albert af Stades Ord i Betragtning, ikke saa meget for deres Efterretninger om Lovene — thi det er aabenbart, at de have taget dem af Adam, og at de altsaa ikke kunne ansees for selvstændige Vidner — som fordi de ikke anføre Adams Ord næiagtigen. Det hedder nemlig i Helmolds „Chronicon Slavorum“ Lib. I. cap. XV. ⁵¹⁾ „Hujus viri industria in divinis quidem rebus fuit eximia; nihilominus tamen etiam in mundana sapientia, in his videlicet, quæ ad regni gubernationem pertinere videntur, adeo claruit, ut leges et jura statuerit, quæ pro autoritate viri non solum Dani sed et Saxones adhuc hodie servare contendunt.“ Det maa være indlysende for Enhver, som veed hvor nøie Helmold følger Adam, at han her gjengiver dennes „populus noster“ ved „Dani“, og at han altsaa maa have meent, at det er Svend Estridsen, som taler; men er hans „Dani“, Adams „populus noster“, saa er ogsaa hans „Saxones“ Adams „Transalbiani“, hvilket ogsaa stemmer fuldkommen baade med det, som ovenfor er sagt om dette Ords

⁵¹⁾ Leibn. Scr. Rer. Brunsv. Tom. II p. 551.

Betydning hos Adam og de frankiske Skribenter, og med den Betydning, som Helmold selv og hans Continuator Arnold tillægge Ordet. Men hvor er da her „Fresonum gens“? hvorfor har Helmold udeladt det? Den naturligste Forklaring er, at han har været uvis om Betydningen af dette Navn, og heri ligger ligeledes en Grund til at antage, at han har anseet Ordene for Svend Estridsens; thi hvis de vare Adams, kunde Helmold neppe have været i Tvivl om, at dermed meentes det samme, som overalt hos Adam, nemlig Friserne paa Tydsklands Nordkyst; derimod maatte det være ham tvivlsomt, om den danske Konge ikke dermed havde meent Nordfriserne.

Paa en lignende Maade kan Albert af Stades Afvigelse fra Adam forklares. Han følger denne paa det nyeste i Fortællingen om Svends Oprør og Haralds Død; men gjengiver Beretningen om Lovene saaledes (i Schilters Script. Rer. Germ. p. 219): Transalbianis et Fresonum genti leges et jura constituit, quæ adhuc pro tanti auctoritate viri servare contendunt. Han udelader altsaa Adams „populus noster“, og det rimeligviis fordi han har været uvis om Ordene ere Svend Estridsens eller Adam af Bremens; thi da maatte han ogsaa være i Tvivl om Betydningen af „vort Folk.“

Det vilde være en vægtig Grund imod Rigtigheden af Suhms Mening, dersom det, som under denne Forudsætning maa tillægges Harald Blaatand, ikke

med Rimelighed kunde være sagt af Svend Estridsen, eller med andre Ord, at Kong Svend ikke kunde have sagt om Harald, at han havde gjort Mirakler eller givet Love for de omtalte Folk. Det er nok fornemmelig denne forudsatte Urimelighed, der har bevæget Nyerup til at afvige fra den almindelige Mening og slutte sig til Friccius. Det vil derfor være nødvendigt at vise, at disse Beretninger i Kong Svends Mund intet Usandsynligt indeholde.

Biskop Müller har gjort opmærksom paa, at Fortællingen om Miraklerne, som Nyerup vil tillægge Udel-dag, meget vel stemmer med de Ord, som Ingen nægter at sigte til Kong Harald. Hans Ord ere disse: „Hvad Miraklerne angaaer, da yttres Adam af Bre-
men i dette Stykkes Begyndelse sit Haab, at Chri-
stendommens Udbreder i Norden, den uskyldigen Saa-
rede, ikke skulde savne Martyrdommens Hæder, eller
med andre Ord, at han skulde blive en skrinlagt Hel-
gen. Men til at vorde dette hørte efter Datidens
Forestillinger, at have gjort Mirakler, enten levende
eller død. Altsaa antydes her, hvad i det Følgende
udførligen udvikles, at Harald nemlig efter sin Død,
skulde have forrettet sige underfulde Helbredelser, hvilke
tilskrives de hellige Mænds Kraft. Paa disse Sagn
grunder Adam Haabet om, at Harald vel en Gang
kunde blive canoniseret.“

Saa sand som denne Bemærkning om Forbindel-sen imellem Canonisation og Mirakler end er, bliver

det dog altid besynderligt, at finde denne Efterretning om Harald Blaatand hos en sarskildt Skribent, medens ingen dansk kjender noget dertil. Man maatte da antage, at der virkelig havde været et Sagn om Haralds Mirakler i Omløb, som havde naaet Adam; et saadant Nygte kunde ikke vel komme fra Andre, end fra de roeskildste Canniker, og fra dem kunde maaskee Adam under sit Ophold i Danmark have faaet det; men i saa Fald maatte det sikkert have været bekjendt for Saxo, der vistnok har sammestedsfra hentet Efterretninger om Tildragelser fra det Tidrum, i hvilket Adam har været i Danmark, og altsaa da hiint Nygte maatte have circuleret, nemlig fra Svend Estridsens Dage ⁵²). Derimod bliver det ved nærmere Betragtning troligt, at Kong Svend selv har søgt at udbrede Troen paa Haralds Mirakler. Det var en almindelig og meget naturlig Stræben hos Middelalderens Geistlige, at skaffe ethvert nylig omvendt Land egne National = Helgenne. Det gjaldte jo ikke om at omvende de hedenste Folk til den rene Christendom, men at den catholske Kirkes Lære i sin daværende Skikkelse og dens Hierarchie kunde faae fast Fod i Landene, og hertil var en saadan Helgendyrkelse et ypperligt Middel. Naar Religionen saaledes knyttedes til Begivenheder og Personer, som vare Folket bekjendte og tagne af dets Midte, blev den egentlig nationaliseret. Kunde Folket

⁵²) See Biskep Müller's kritiske Undersøgelse af Saxo's syv sidste Bøger p. 94.

bringes til, at tilbede en Konge, der var falden i Kamp for Christendommen, en Bisp, som havde taalt Besværligheder og Forfølgelser for Christi Skyld, fort, en eller anden Mand, som havde gjort sig særdeles fortjent af Religionen, da maatte Troen paa den Gud, for hvem hine havde lidt, blive endnu mere rodfæstet. Helgene bleve Mellemled, der knyttede den altfor op-hoiede Forestilling om Gud til de raae Menneskers Fattæevne, og jo mere disse Underguder vare Folket be- kjendte, desto mere maatte det føle Religionen som sin. Denne Erkjendelse, mere end dogmatiske Grunde, har været Aarsag til Geistlighedens ivrige Udbredelse af Helgendyrkelsen, som fra denne Side betragtet ikke li- det har befordret Christendommens Seier over Heden- skabet, idet Religionen derved paa en Maade blev ind- podet paa Folkets Historie.

Naar Geistligheden vilde have en Mand dyrket som Helgen, da maatte hans Hellighed bevises; dette kunde kun skee ved at documentere hans Indflydelse hos Gud: han maatte ved Mirakler vise, at Gud havde fundet Velbehag i hans Levnet. Det kom da an paa, at faae Folket til at troe disse Mirakler, og til den Ende forstod man først at bringe et dunkelt Rygte i Omløb, som, hvis det fandt Tiltro og blev almin- deligt, foranledigede en nærmere Undersøgelse; faldt denne ud efter Ønske, da henvendte man sig til Rom, og Curien var aldrig uvillig til at forøge Helgenes Tal ⁵³⁾.

⁵³⁾ Man faaer et meget anskueligt Begyreb om Fremgangsmaaden

Det ligger i Tingens Natur, at kun en Geistlighed, som allerede havde betydelig Indflydelse paa den offentlige Mening, kunde paanøde Folket, hvis sunde Forstand ofte krympede sig meget, en saadan Tro, og da Sagen var saa enskelig, kan man let forestille sig, at der ofte har været anstillet Forsøg paa at udbrede slige Rygter, som ere qualte i Fødselen, fordi Geistligheden endnu ikke havde Autoritet nok til at skaffe dem Tiltro. Et saadant Forsøg var en Prøvesteen for Standen, som med temmelig Nøiagtighed lærte den hvad og hvormeg den turde byde Folket ⁵⁴).

Et saadant Forsøg troe vi at erkjende i Kong Svends Ord til Adam af Bremen. Den danske Geistlighed maatte ønske at faae Harald Blaatand til National-Helgen. Han egnede sig i alle Maader dertil; han var den første Konge, som med Iver havde arbeidet for Christendommens Sag, han var falden som et Offer for denne Stræben i Kampen imod det hedenske Partie, og at det var hans egen Søn, som stod i Spidsen for Oprøret, maatte gjøre dette isaa meget mere afkyheligt, og altsaa Haralds Sag saameget helligere. Svend Estridsen maatte heri have samme In-

i saadanne Tilfælde af Efterretningerne om Kong Knuds Canonisation. See Elnoth. Kap. XXXII. hos Langeb. Tom. III. p. 576. Njytlinga Saga 66 og flyd. Caro Steph. udgv. p. 221 o. fl.

⁵⁴) Knud og Oluf have gavnet den catholske Kirke i Norden langt mere som Helgene end som Konger.

teresse som Geistligheden. Ikke at tale om den Helighed, en af sit Folk ihjelslagen Konges Canonisation maatte udbrede over Kongemagten, maatte han som Christendommens ivrige Ven ønske at faae en saadan Helgen. Vel var den catholske Lære allerede almindelig Landsreligion; men den havde neppe endnu været det i et halvt Aarhundrede; paa enkelte Steder blev den først indført i Kong Svends Dage, og selv i de øvrige Dele af Landet maatte endnu være mangen Levning af Hedenstabet. Kun Geistlighedens fuldkomne Herredomme kunde grundfæste og sikke Læren, men der feilede endnu meget i Hierarchiets Magt i Danmark. Det er derfor rimeligt, at Standen har grebet til det sædvanlige Middel for at gjøre Christendommen national, og at den meget let har faaet Kongen paa sin Side. Men det vilde ikke lykkes, at faae Folket paatvungen Troen paa Kong Haralds Mirakler; Geistlighedens Magt var endnu for ny; den kunde ikke skaffe hiint Rygte Tiltro, og deri ligger nok Grunden til, at det siden tabte sig og at vore egne Forfattere intet vide herom. Kong Svends Uttring til Adam bærer ogsaa ganske Præget af det dunkle Rygte, som han maaskee selv ikke ret har vidst, hvad han skulde tænke om, men som han maatte ønske vilde bekræfte sig; og vi see saaledes her Spor af et Forsøg paa at løse den ene af de Opgaver, der især vilde befæste det danske Hierarchie. Det lykkedes først hans Son Erik at skaffe Danmark en National-

Helgen og en Erkebisp; men at Svend ogsaa har arbejdet paa dette Sidste, er bekjendt nok.

Hvad Rimeligheden af Lovgivningen angaaer, da anbefaler Suhms Mening sig fremfor de andre ved den Lethed, hvormed den hæver alle Tvivl. Ere Ordene Adams — man følge saa hvilken af de andre Hypotheser, man vil — er det dog besynderligt, at han kan lade den danske Konge Harald give Love for Saxer, Transalbianer og Friser, uden at omtale det danske Folk. Det Paafaldende heri, har vistnok ogsaa været en Hovedgrund til at tillægge Adeldag Lovene og til at udstrække Betydningen af Transalbiani saa vidt, som Biskop Müller gjer. Tingen synes ogsaa i sig selv lidt troelig. Betragter man Ordene uden forudfattet Mening, er det dog klart, at disse Love, som saa bestemt tillægges Harald, maae være udgaaede fra en Konge, der har udøvet en lovgivende Magt over de omtalte Folk. Det hedder: „certissimum vero est, cum — leges et jura constituisse, quæ adhuc pro tanti autoritate viri servare contendunt.“ Man kan neppe, uden at gjøre Bولد paa Ordene, forklare det om Love, som efterhaanden formeddelt deres Fortrinlighed eller Haralds Anseelse have faaet Indpas iblandt Folk, der ikke vare hans Undersaatter, saaledes som Rosod-Anchor og Biskop Müller ville. Hvorledes skulde Saxerne, med hvem Harald mere end een Gang seidede, have antaget hans Love og bevaret dem i et Aarhundrede fordi de vare hans? og dette ligger dog i Or-

dene: „quæ adhuc pro autoritate viri servare contendunt.“ Hans Anseelse iblandt dem, den bremiske Kirke maaskee undtagen, kan neppe have været stor. Han havde ikke været heldig i sine Krige imod Ottonerne; Saxernes Retsforhold var uidentivt allerede til hans Tid saaledes bestemte, at der neppe har været Plads for en fremmed Konges Love. De levede dengang roligt under deres Hertugers, Hovdingers og Biskoppers Bestyrelse, og da de senere traadte op imod Kaiser Henrik, har denne Opstand ganske været ledet af Folkets Hovdinge, som Bruno og Lambert af Aschaffenburg vise; men jo mere Folket styredes af Aristokratiet, desto mindre sandsynligt bliver det, at en fremmed Konges Love skulde være blevne gjældende formedelst den Anseelse, han stod i. Man bliver da nødt til — som Kofod Ancher — at gjere Kong Harald til en saa mægtig, frygtet og anseet Fyrste, at Historien ikke bestyrker en saadan Dom. At Haralds Love for deres Fortrinligheds Skyld skulde været antagne af Saxerne, stemmer aldeles ikke med den Dom, Adam af Bremen fælder om de danske Love i Almindelighed ⁵⁵). Det gjer her intet til Sagen, om denne Dom var retfærdig eller ikke; det er nok, at den viser hvad Mening man

⁵⁵) De situ Daniæ hos Lindenbrog p. 57. „Et multa quidem alia, tam in legibus quam in moribus æquo benoque contraria Dani habent; ex quibus nihil utile mihi visum est, ut dicerem, nisi quod mulieres, si constupratæ fuerint, statim venduntur. Viri autem si vel regiæ Majestatis rei, in aliquo fuerint seclere deprehensi, decollari malunt, quam verberari.

i Særen har havt om dem ⁵⁶). Vilde man indvende, at naar Ordene ere Svend Estridsens, da maa jo „Transalbiani“ være Jolk Synd for Elben og altsaa har Harald dog givet Love for de cisalbianske Sæer, da svare vi, at Indklædningen af Kongens Ord — som ovenfor viist — tilhører Adam, og at altsaa Ordet ogsaa i dette Tilfælde maa beholde samme Betydning, som det ellers har hos ham. Man erindre vel, at det er et technisk Udtryk, hvis Betydning Sprogbrugen har fireret, og som overalt anvendes uafhængigt af dets oprindelige Betydning. Dernæst bruge jo de danske Skribenter Ordet paa samme Maade, og især er det mærkeligt, at Saxo, som neppe kjendte Adam, og som i al Fald ikke har udfikret ham eller blindt hen fulgt ham, saaledes som andre Forfattere, ogsaa har „Transalbiani“ istedetfor „Nordalbingi“ ⁵⁷).

⁵⁶) Biskop Müller anfører, at „jura“ ogsaa bruges hos Middelfartens Skribenter istedetfor „juramenta“, og „leges“ for „probationes lege sancitæ“; men deraf følger ingenlunde, hvad B. M. synes tilbøielig til at antage, at man paa dette Sted kunde forstaae leges et jura saaledes og deraf drage den Slutning, at Haralds Love kun have angaaet enkelte Foruier ved Rettergang; thi deels maatte man godtgjøre — hvad man ikke kan — at Adam har kjendt eller fulgt denne ualmindelige Brug af Ordene; deels vil man neppe kunne bevise, at „leges et jura“ i Forbindelse kan forklares paa anførte Maade. „Leges et jura“ er det danske „Lov og Ret.“

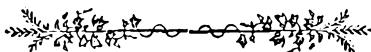
⁵⁷) Saxo, udg. af Steph. XV p. 36g. „Igitur non bello aut clade, sed fraude militum et desertione viribus amissis, cum solas spei reliquias in Transalbianorum auxiliis haberet, Lubeco oppido relicto, quod se ejus moenibus parum tutum arbitraretur, summa cum festinatione correptis navibus in Stormariam, intimum fugæ suæ receptaculum, penetrat. Talem er om Henrik Løve.

Spørge vi nu: hvilke vare de Folk, for hvem disse Love gjældte? da bliver Svaret fra vor Standpunct: Danske, Holstener og Nordfriser. Ere Ordene Kong Svends, da er det rimeligst at forklare „Fresonum gens“ om de Sidste, ligesom det ogsaa er sandsynligt af andre Grunde, at Kong Harald virkelig har truffet visse borgerlige Foranstaltninger for disse. At dette Folks Forbindelse med det danske er ældgamme, er nu almindelig erkjendt, og Sandsynligheden af, at visse Indretninger hos det maa, tillægges Kong Harald, uagtet dets gamle Autonomie, have de nedenfor nævnte Forfattere viist ⁵⁸). Mere tvivlsomt kunde det synes, om han kan antages at have givet Nordalbingerne Love. Hertil vide vi Intet andet at svare, end at Kong Svends bestemte Vidnesbyrd maa staae til Troende, indtil det Modsatte bevises. At Harald til en Tid har havt Herredømmet i Holsten synes vist, idetmindste beretter jo Rnytlinga Saga det, og selv en kort Besiddelse er nok til at antage, at en eller anden Lovbestemmelse for dette Folk er udgaaet fra ham. I al Fald er det da langt sandsynligere, at Haralds Love have faaet Indpas i Holsten, end i Landene Syd for Elben. Naar man desuden overveier Tidsomstændighederne og Haralds Jver for Christendommen, kan det næsten ikke tænkes, at han skulde have besiddet Nordalbingien uden at have truffet Foranstaltninger til at jikkre Religionen i et Land,

⁵⁸) Man saml. Salk i Udg. af Heimreich og Michelsen, „Nordfriisland im Mittelalter“ p. 47 v. fl.

der havde saa farlige, Christendommen saa fiendste, Naboer, som de hedenske Bønder. Have hans Love sigtet hertil, maatte de endnu bestaae i Adams og Helmolds Tid; thi da vare Forholdene endnu i saa Henseende uforandrede. Men da Bønderne bleve fortrængte eller omvendte i Slutningen af tolvte Aarhundrede, og da Nordalbingiens Forhold aldeles forandrede sig ved Henrik Loves Fald og de Danstes Erobringer, have disse Foranstaltninger sandsynligviis tabt deres Betydning, og ere gaaede i Forglemmelse.

Angaaende de Formodninger, man har yttret om de haraldinske Loves Indhold, og navnlig om de kunne antages at have angaaet Jernbyrds Indførelse ved Røstergang, eller Landets Inddeling i Herreder, forbeholder Forf. sig at sige sin Mening ved en anden Leilighed, dersom denne Afhandling ikke maatte ansees for at være ganske mislykket. Til at drøfte disse Hypotheser paa en nogenlunde tilfredsstillende Maade, kræves saa vidtloftige Undersøgelser i den danske Histories mærkeste Tidsalder, at Forf., der maa frygte for allerede at have været sine Læsere alt for besværlig, denne Gang ikke tør gjøre større Fordringer til deres Overbærelse.

Den aarlige offentlige Examen

i

Odense Cathedralsskole

for Aaret 1832

begynder

Torsdagen den 13 September,

og fortsattes til

Torsdagen den 27 September

fra Kl. 9 til 1 Formiddag, samt fra Kl. 3 til 6 Eftermiddag
i følgende Orden:

Skriftlig Prøve.

Formiddag.

Eftermiddag.

Torsdag den 13 September.

4 Klasse Religion.	Candidaterne . . . Mathematif.
3 Klasse Historie.	2 Klasse Latinſk Stiil.

Fredag den 14 September.

4 Klasse Historie.	4 og 3 Kl. Oversættelse af Latin.
3 Klasse Religion.	

Lørdag den 15 September.

4 og 3 Klasse . . . Latinſk Stiil.	4 Kl. Overs. af Tydſk og Franſk.
------------------------------------	----------------------------------

Mundtlig Prøve.

Mandag den 17 September.

Candidaterne Latin.	3 Klasse b Latin.
4 og 3 Klasse a Relig. og N. Test.	2 Klasse Religion.

Tirsdag den 18 September.

Candidaterne Græſk.	3 Klasse b Græſk.
4 og 3 a Historie og Geographie.	2 Klasse Historie og Geographie.

Onsdag den 19 September.

Candidaterne Religion og N. Test.	3 Klasse b Hebraiſk.
4 og 3 Klasse a . . . Hebraiſk.	2 Klasse Tydſk.

Torsdag den 20 September.

Candidaterne Hist. og Geographie.	3 Klasse b . . . Tydſk og Franſk.
4 og 3 Klasse a . . . Tydſk.	1 Klasse . . . Latin og Græſk.

Fredag den 21 September.

Candidaterne . . . Mathematif.	Candidaterne . . . Hebraiſk.
3 Klasse b og 1 Klasse Religion.	2 og 1 Klasse . . . Franſk.

Lørdag den 22 September.

Candidaterne . . . Tydſk og Franſk.	3 Klasse b Historie og Geographie.
2 Klasse Latin.	1 Klasse . . . Mathematif.

Mandag den 24 September.

4 Klasse og 3 a . . . Latin.	4 og 3 Klasse Phyſik.
2 og 1 Klasse Danſk.	2 Klasse Græſk.

Tirsdag den 25 September.

4 Klasse og 3 a . . . Græſk.	4 Klasse og 3 a . . . Franſk.
2 Klasse . . . Mathematif.	2 Klasse . . . Naturhistorie.

Onsdag den 26 September.

4 Klasse og 3 a . . Mathematif.	3 Klasse b . . . Mathematif.
3 Kl. b og 1 Kl. Phyſik og Naturhist.	1 Klasse Historie og Geographie.

Torsdag den 27 September.

Alle Klæsfer . . . Gymnaſtif.	Alle Klæsfer Sang.
-------------------------------	----------------------------

Fredagen d. 28 September foretages den foreløbige Prøve med dem, der ere anmeldte til Optagelse i Skolen, den begynder Kl. 8 Formiddag.

Efterat Opflyttelse i høiere Klasser og Omskiftelse i selve Klasserne er, ifølge Examinens Udfald samt Disciplenes Flid og Fremgang i det forløbne Skoleaar, bestemt ved den Censur, som efter fuldendt Examen holdes af samtlige Lærere, foretages Translocationen i offentlig Forsamling Fredagen d. 5 Octbr. Kl. 10 paa Gymnasiets Auditorium.

De Candidater, som iaar forventes dimitterede til Universitetet, ere følgende:

- 1) Jacob Frederik Gottschalk Wiberg fra Odense.
 - 2) Engelbert Frederik Teisen fra Odense.
 - 3) Theodor Christian Faaborg fra Dalum i Fyen.
 - 4) Johannes Christian Theodor Jbsen fra Odense.
 - 5) Germann Treschow Zimmermann fra Odense.
 - 6) Solger Christian Clausen Fangel fra Nordborg paa Als.
 - 7) Wilhelm Nielsen fra Svendslev i Fyen.
 - 8) Peter Anton Frederik Baumann fra Alsens.
 - 9) Ludvig Wilhelm Hannibal Storch fra Kjerte i Fyen.
 - 10) Christian Ludvig Nøller fra Vaarsø paa Lhorsøng og, som Privatist efter Forord, 7 Novbr. 1809 § 103.
 - 11) Fritz Julius Benzon.
 - 12) Sarrvig Frederik Emil Benzon.
-

Lil at bævre denne offentlige Examen, samt det derpaa følgende offentlige Regnskab for sammes Udfald, med deres hødrende og opmuntrende Narvarelse, indbydes herved ærbødigt Skolens og dens Ungdoms Belyndere og Videnskabelighedens Venner.

Odense, den 12 September 1832.

J. Sartorps.